

บทคัดย่อ

เมื่ออ่านบทละครเรื่องตารตุฟของโมลิแยร์แล้ว ผู้อ่านและนักวิจารณ์มักเห็นว่าการที่ออร์กงรับตารตุฟเข้ามาไว้ในบ้านจนเกิดปัญหาแก่สมาชิกในบ้านและตนเองก็เกือบถึงหายนะนั้นเป็นเพราะออร์กงมีศรัทธาอันมีศบอดต่อศาสนาและต่อตัวตารตุฟ หลงเชื่อว่าตารตุฟเป็นผู้เคร่งศาสนาสามารถชี้ทางสวรรค์แก่เขาได้ ออร์กงหลงตารตุฟจนมองไม่เห็นวาทักตารตุฟเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก หวังตบตาเขาเพื่อประโยชน์ทางโลก บทความนี้เสนอการอ่านบทละครเรื่องตารตุฟอีกแนวทางหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่า ออร์กงมิได้สนใจว่าตารตุฟจะเป็นคนเคร่งศาสนาจริงหรือไม่ แต่สิ่งที่ตารตุฟ "แสดง" และคำสั่งสอนของตารตุฟ เป็นข้ออ้างที่ทำให้เขาสลัดสถานะความเป็น "ชาย" และหัวหน้าครอบครัวเพื่อมีความสัมพันธ์กับตารตุฟในลักษณะ "เบี่ยงเบนทางเพศ" ได้

Abstract

Readers of *Tartuffe* by Moliere often conclude that Orgon's blind religious faith and his faith in Tartuffe are responsible for the disastrous consequences when Orgon accepts Tartuffe into his house. It is often viewed that Orgon considers Tartuffe his saviour. Orgon's love for Tartuffe prevents him from seeing through Tartuffe's avarice and hypocrisy and his aim of taking advantage of Orgon. This paper argues that Orgon does not care whether Tartuffe is religious. The fact that he "acts" as though he was religious combined with his preaching enable Orgon to free himself from the role of "a man" and the master of the house in order to have a homosexual relationship with Tartuffe.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่าง ออร์กง กับ ตาร์ตูป ในบทละครเรื่อง ตาร์ตูป ของ โมลิแยร์ *

The Relationship between Orgon and Tartuffe In the Play, Tartuffe by Molière

ปณิธิ หุ่นแสง**

ผู้ที่คุ้นเคยกับบทละครของโมลิแยร์ (Molière) ย่อมสังเกตเห็นได้ไม่ยากว่าหลังจากความสำเร็จของบทละครเรื่อง *โรงเรียนสตรี* (*L'Ecole des femmes*, ค.ศ. 1662) โมลิแยร์ไม่สู้จะสนใจกับการผูกโครงเรื่องนัก ยกเว้นบทละครเรื่อง *ดอนฆวน* (*Dom Juan*, ค.ศ. 1665) และผู้ขังมนุษย์ (*Le Misanthrope*, ค.ศ. 1666) แล้ว บทละครเรื่องสำคัญ ๆ ส่วนใหญ่ที่โมลิแยร์เขียนต่อมา โดยเฉพาะบทละครที่มี 5 องก์ จะมีโครงเรื่องเหมือนกัน คือหนุ่มสาวคู่หนึ่งหรือสองคู่รักใคร่กัน แต่ความรักถูกขัดขวางโดยพ่อหรือแม่ที่ใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด จุดสนใจของเรื่องมิได้อยู่ที่ความรักของหนุ่มสาวแต่อยู่ที่ตัวอุปสรรค คือตัวพ่อ (หรือแม่) ซึ่งกดขี่สูง ๆ เนื่องจากมีความคลั่งไคล้หรืออุปาทานติดยึดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดเป็นข้อขัดแย้งกับลูก ๆ และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ศิลปะการเขียนบทละครของโมลิแยร์มิได้อยู่ที่การผูกโครงเรื่องให้ยกย่อนชวนติดตาม แต่อยู่ที่การกำหนดพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นอุปสรรคความรักของหนุ่มสาวให้หลากหลายแตกต่างกันออกไป แล้วพัฒนาพฤติกรรมนั้น ๆ ให้ซับซ้อนน่าสนใจ จนตัวละครเหล่านี้เป็นศูนย์กลาง เป็นแกนหลักสำหรับคุมเอกภาพของเรื่อง บ่อยครั้งคู่รักหนุ่มสาวหรือ “พระเอก-นางเอก” ถูกทิ้งให้อยู่ในเงามืดของบทละคร ผู้อ่านผู้ชมจะประทับใจกับบทบาทของอาร์ปากง (Harpagon), ฉวร์แดง (Jourdain), อาร์กอง (Argan), ฟิลาแมงต์ (Philaminte) ยิ่งกว่าคู่พระคู่นางอย่างเอลิส์-วาแลร์ (Elise-Valère), เคลองต์-มารีอาน (Cléante-Mariane) ในเรื่อง *เศรษฐีที่เหนียว* (*L'Avare*), เคลองต์-ลูซิล (Cléonte-Lucile) ในเรื่อง *พ่อค้าผู้ดี* (*Le Bourgeois gentilhomme*), เคลองต์-อองเจลีก (Cléonte-Angélique) ในเรื่อง *ป่วยด้วยจินตนาการ* (*Le Malade imaginaire*) หรือคลิตองด์ร-อ็องรีแยตต์ (Clitandre-Henriette) ในเรื่อง *ยอดหญิงนักปราชญ์* (*Les Femmes savantes*)

* ปรับปรุงจากบทความเสนอในการประชุมวิชาการ “ภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศส” ครั้งที่ ๘

(24-25 ตุลาคม 2539) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2539 ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ปณิธิ หุ่นแสง อ.บ. เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (จุฬาฯ)

อ.ม. ภาษาฝรั่งเศส (จุฬาฯ)

D.E.A., Doctorat de 3e Cycle (Paris III)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทละครเรื่อง *ตาร์ทูฟ (Tartuffe)* ก็อยู่ในกรอบเดียวกัน กล่าวคือ หนุ่มสาวคู่หนึ่งคือ วาแลร์ (Valère) กับมารีอานรักกัน แต่พ่อของมารีอานคือออร์กง (Orgon) เป็นอุปสรรคของความรักระหว่างเขาและเธอ ออร์กงไม่ยินยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับชายที่เธอรัก ทั้งยังบังคับให้เธอยอมรับผู้ที่เขาอุปถัมภ์ไว้ในบ้านคือตาร์ทูฟเป็นสามี ออร์กงไม่แตกต่างจากตัวละครผู้เป็นพ่อในบทละครเรื่องอื่นๆ คือถืออำนาจในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัวและบุพการีบังคับคนในปกครองโดยไม่ยอมฟังเสียงทัดทานใด ๆ ยิ่งกว่านั้น อำนาจของออร์กงจะยิ่งใหญ่ใช้กดขี่ได้อย่างเข้มงวดมากกว่าพ่อคนอื่น ๆ เพราะนอกจากออร์กงจะเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาอยู่แล้ว ยังเป็นผู้มีเกียรติยศสูงเคยรับใช้ประมุขของรัฐมาก่อน (I, 2 : 182) * ออร์กงจึงเป็นตัวละครที่มีทั้งเงินและยศศักดิ์ในสังคมเป็นเครื่องเสริมอำนาจของตน ข้อที่น่ายกย่องก็คือออร์กงออกคำสั่งตามอำเภอใจโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ยึดเอาความคิดของตนเป็นมาตรฐานไม่อิงเหตุผลความชอบธรรมใด ๆ อคติวิสัยและความปรารถนาของเขาเป็นเกณฑ์ตัดสินจนแม้ในเรื่องของ *ความจริง*

มารีอาน - เหตุใดจึงบังคับให้ลูกกล่าวความเท็จเช่นนั้น
ออร์กง - แต่ฉันต้องการให้มันเป็นความจริง [...]

(I, 2 : 450-451)

ออร์กงไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริง เหตุผล และความยุติธรรม ข้อนี้เห็นได้ชัดจากการที่เขาคืนคำพูดที่เคยให้ไว้ว่าจะยินยอมให้มารีอานแต่งงานกับวาแลร์ และกลับสิ้นใจลูกสาวยกเธอให้แก่ตาร์ทูฟ (II, 2 : 520-525) การเลือกลูกเขยเช่นนี้ไม่มีเหตุผลอื่นใดนอกจากความพึงพอใจของตนเอง เขาอ้างว่าการเลือกสามีผู้นี้ให้มารีอานก็เพราะเธอน่าจะทำใจให้มีความสุขกับตาร์ทูฟได้

*[...] นอกพ่อเกิดลูกเอ๋ย
ว่าทั้งตัวของเขายู่นั้นเปล่งประกายแห่งกุศล
ว่าเขาต้องใจเจ้า และเจ้าคงชื่นใจ
เมื่อเห็นเขาจะมาเป็นสามีที่พ่อเลือกสรรให้*

(II, 1 : 441-444)

แม้การแต่งงานครั้งนี้จะเป็นความทุกข์ของมารีอาน ความทุกข์นี้ก็เป็นกุศลส่งให้เธอพบความสุขนิรันดร์ต่อไป

*ยิ่งหัวใจของเจ้ายะแยงไม่อาจรับ
ยิ่งเป็นเรื่องบุญกุศลสำหรับเจ้า
จงทรมานความรู้สึกรสของเจ้าด้วยการสมรสนี้
และเลิกกวนประสาทข้าเสียที*

(IV, 3 : 1303-1306)

* การอ้างอิงบทละครของ Molière จะอ้างตามฉบับพิมพ์ในชุด "Classiques Garnier" ของสำนักพิมพ์ Garnier Frères ชำระและทำคำอธิบายโดย Robert Juanny ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1982 ตัวเลขที่ใช้ในการอ้างอิงหมายถึงองก์ จากและหมายเลขวรรคคูณตามลำดับ

ความดิ้นรนของออร์กงที่จะจับลูกสาวของเขาแต่งงานกับตาร์ตุฟให้จงได้ ทำให้ความสนใจของผู้อ่านผู้ขมเลยไปถึงบุคคลที่ออร์กงพยายามยึดเย็บดให้ลูกสาวด้วยเช่นกัน ดอริน (Dorine) สาวใช้ในบ้าน กล่าวถึงชายผู้นี้ว่าเป็นคนไร้หัวนอนปลายเท้าซึ่งเข้ามาเป็นใหญ่ในบ้าน ("คนแปลกหน้าซึ่งเข้ามายึดอำนาจที่นี่" - I, 1: 62) ตามคำของดอรินตาร์ตุฟไม่เพียงแต่ปฏิบัติตัวประหนึ่งว่าเป็นสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังล้มตนตำหนิขัดขวางทุกสิ่งทุกอย่างราวกับเป็นประมุขของบ้านเสียเอง (I, 1 : 65-66) ในสององก์แรกของบทละคร แม้ตาร์ตุฟจะยังไม่ปรากฏตัว แต่ชื่อของเขาก็ออกจากปากหนึ่งไปสู่อีกปากหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ทุกคนกล่าวถึงตาร์ตุฟทั้งในเรื่องรูปร่าง พฤติกรรม นิสัยใจคอ ดูเหมือนตาร์ตุฟจะเป็นตัวการสำคัญทำให้สมาชิกในครอบครัวของออร์กงแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือออร์กงกับ มาดาม แปร์แนลล์ (Madame Pernelle) ผู้เป็นแม่ซึ่งนิยมเทอดทูนตาร์ตุฟ อีกฝ่ายหนึ่งคือสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงภรรยาของออร์กง ลูกชาย ลูกสาว พี่เขย ตลอดจนสาวใช้ ทุกคนล้วนแสดงที่ท่ารังเกียจ เห็นว่าตาร์ตุฟเป็นผู้บุกรุก อาศัยความมั่งคั่งของเจ้าบ้านแผ่อำนาจเข้าปกครองตีเคียนความประพฤติของคนในบ้าน ดามิส (Damis) ซึ่งเป็นลูกชายของออร์กงนั้นไม่อาจทนพฤติกรรมแบบวางอำนาจของตาร์ตุฟได้

"อะไรกัน ฉันนี่รีตองยอมทนให้คนเคร่งศาสนาจอมปลอมจอมนิมทา มาชิงอำนาจเผด็จการ
ในบ้านนี้ และเราจะหาความบันเทิงสิ่งใดไม่ได้เลยรี ถ้าท่านผู้นั้นไม่ปลงใจยินยอม"

(I, 1 : 45-48)

ฝ่าย ดอริน เธอบอกแก่มาดามแปร์แนลล์ตามตรงว่าแท้จริงแล้ว ตาร์ตุฟเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก
แพรวพราวด้วยเล่ห์เหลี่ยม

"เขาดูเป็นนักบุญในภาพฝันของท่าน แต่ความประพฤติของเขานั้น เชื่อดิฉันเถิดว่า หน้าไหว้
หลังหลอกทั้งเพ"

(I, 1 : 69-70)

ไม่ว่า ดามิส จะแสดงอาการโกรธเกรี้ยวรุนแรงเพียงใด หรือดอรินจะพยายามแสดงธาตุแท้ของตาร์ตุฟด้วยข้อกล่าวโทษร้ายแรงต่าง ๆ ทั้งความจะกละมักมาก (I, 4 : 239-240) ความเกียจคร้าน (I, 4 : 246-249) ความโอ้อวดทะนงตัว (II, 2 : 495-500) แต่ออร์กงก็ไม่เคยรับฟังเขาไม่ยึดถือเสียงคร่ำครวญของลูกสาว (IV, 3) ไม่ใส่ใจกับถ้อยคำของภรรยาซึ่งดาดดาง เสียสติ ความมีคบอดของเขา ("ความมีคบอดของท่านทำให้ฉันชื่นชมท่านจริง ๆ" III, 4 : 1314) และถึงแม้พี่เขยจะชักจูงให้เขาเปลี่ยนทัศนคติด้วยโวหารยืดยาวหรรษาเพียงใด ออร์กงก็บอกปิดเสียด้วยคำพูดเพียงไม่กี่คำ (I, 5 : 408) เสียงกัศทานดักเดือนซึ่งมีผู้พร่ำบอกเขาครั้งแล้วครั้งเล่า นั้น ดูราวกับออร์กงจะอุศุหุเสียไม่ปรารถนาจะได้ยิน เขายังคงนิยมยินดีในตัวตาร์ตุฟ ปรารถนาจะได้มาเป็นเขย สุดท้ายออร์กงมอบทุกสิ่งที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนให้แก่ตาร์ตุฟจนหมดสิ้น ไม่เพียงแต่ลูกสาว เขาไว้วางใจให้ชายพเนจรดูแลรักษาความลับ ยกทรัพย์สินเงินทองให้ครอบครัวจนสุดท้าย เมื่อเขาตระหนักด้วยตนเองว่าตาร์ตุฟปรารถนาจะขังเขาภรรยาของเขาไปด้วย ออร์กงจึงจำต้องยอมรับว่าตาร์ตุฟเป็นเพียงกาฝากที่เกาะกินเขาด้วยความจะกละละโมภ ต้องการทุกสิ่งที่เป็นของเขา และร้ายพอที่จะไล่เขาออกจากบ้านซึ่งเขาเป็นเจ้าของได้

นักวิจารณ์ส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า การที่ออร์กหลงไหลในตัวตาร์ตูป จนสละให้ได้แม้แต่ทรัพย์สินของตน และความสุขของลูก ก็เพราะเขาเชื่อว่าตาร์ตูปเป็นผู้ทรงศีล เป็นบุคคลที่เคร่งในศาสนา สามารถชี้ทางธรรมะ นำไปสู่ความสุขที่แท้จริงตามคติในศาสนาได้ ออร์กหวังว่า ชายยากจนผู้ซึ่งเขาอุปถัมภ์ยกย่องไว้ในบ้านนี้ จะเป็นผู้ที่ช่วยให้เขาเป็นอิสระหลุดพ้นบาปอันเกิดจากพันธนาการทางโลก หากเขาเชื่อฟังตาร์ตูป เขาก็จะพบความสุขอันเป็นโลกกฤตระ Marcel Gutwirth อธิบายสาเหตุที่ทำให้ออร์กงุ่มหลงในตัวตาร์ตูป ดังนี้

ออร์กงุ่มมุ่นอยู่กับตาร์ตูป เขาทำทนายครอบครัว ยกทั้งสมบัติ เกียรติยศให้แก่ "ชายผู้นำสงสาร" ซึ่งในสายตาของเขาเกิดมาเป็นตัวแทนของความด้อมตัวตามทัศนคติของ คริสตศาสนา ด้วยการกระทำเช่นนี้ ออร์กหลงตนเองว่าเขาสามารถช่วยจิตวิญญาณของเขาโดยการไม่นำพาต่อทรัพย์สินทางโลก

(1966 : 117)

Gutwirth สรุปว่า "สำหรับออร์ก การค้นหาทางสวรรค์ล่องลอยที่ตาร์ตูป" (*Ibid* : 176) Jacques Morel ก็มีความเห็นไม่แตกต่างจาก Gutwirth

สำหรับออร์ก การรับตาร์ตูปเข้าบ้านเท่ากับเป็นต้นเค้าแห่งพระพรของพระเจ้าเป็นเจ้า ชายผู้นำสงสารเยี่ยงนี้เหมาะจะเป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางธรรมในบ้านของเศรษฐีเคร่งศาสนาอย่างเขา สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้รับอุปการะและผู้อุปการะคือ "สื่อสัมพันธ์" ผู้อุปการะเป็นผู้ให้ความมั่นคงทางวัตถุ ส่วนผู้รับอุปการะก็ได้ทำให้บ้านเฝ้าอาบไปด้วยพระกรุณาธิคุณของพระเจ้าซึ่งดูเหมือนจะอยู่ในกำมือของเขา

(1993 : 79)

ความเห็นที่ว่าออร์กผูกพันอยู่กับตาร์ตูป เพราะเชื่อในหน้าฉากศาสนาที่ตาร์ตูปสวมอยู่คงจะเป็นที่แพร่หลายในหมู่นักศึกษาโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ Pol Gaillard เขียนไว้ในหนังสือคู่มือสำหรับบทละครเรื่องตาร์ตูปว่า "ออร์กคลั่งไคล้ตาร์ตูปอย่างยิ่ง เชื่ออย่างที่สุดว่าเขาทั้งสองกำลังเดินตามหนทางไปสู่สวรรค์ด้วยกัน" (1984 : 45) ตามความเห็นดังกล่าวนี้ นักวิจารณ์บางคนเช่น Robert Guichemerre (1978 : 58) ลงความเห็นชัดเจนว่าออร์กเป็นคน "โง่" (*imbécile*) รู้ไม่เท่าทันกลลวงของตาร์ตูป

การใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นเหตุผลอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างออร์กกับตาร์ตูป มักจะควบคู่กับคำอธิบายที่ว่า โมลิแยร์เขียนบทละครเรื่องนี้เพื่อล้อเลียนเสียดสีวัตรปฏิบัติของบรรดาผู้เคร่งศาสนาในสมัยของตนซึ่งรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งและมีอิทธิพลสูงในสมัยนั้น ไม่แต่เฉพาะในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี แต่มีอำนาจแทรกซึมกว้างขวางในแวดวงการเมืองด้วย (ดู Gaillard 1984 : 5-19) Roger Guichemerre ชี้ให้เห็นว่าบทเจรจาของตัวละครบางตัวเป็นการโจมตีการยึดเอาศาสนาเป็นสรณะด้วยทัศนคติที่เข้มงวดและในอาการโอ้อวด

บทเจรจายันยัตยาวเผ็ดร้อนของเคลอองด์ กล่าวโทษทัศนคติทางศาสนาที่ทั้งเข้มงวด โอ้อวด และหวาดระแวง ในทางตรงกันข้ามกลับเชิดชูความเคร่งศาสนาที่มีลักษณะเป็นมนุษยและผ่อนปรนมากกว่า ซึ่งน่าจะตรงกับอุปนิสัยโมลิแยร์ จริงอยู่เราไม่อาจทราบได้ว่า โมลิแยร์มีความเชื่ออย่างไร แต่ศรัทธาของนักแสดงซึ่งเป็นมิตรกับเสรีชนมีชื่อเสียงหลายคนผู้นี้คงจะไม่แก่กล้านัก นอกจากนี้

ทัศนะเกี่ยวกับศาสนาดังกล่าวก็น่าจะเข้าได้ติดกับองค์ยุกษัตริย์และบรรดาข้าราชการบริวารรักสนุก
ซึ่งห้อมล้อมพระองค์อยู่

(1978 : 58-59)

หนังสือประวัติวรรณคดีบางเล่มวิเคราะห์ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และคำพูดของตัวละครเพื่อสันนิษฐานว่า
โมลิแยร์อาศัยบุคคลใดบ้างที่มีตัวตนอยู่จริงในสมัยของเขาเป็นวัสดุสำหรับสร้างสรรค์ตัวละคร และสถานการณ์ใน
เรื่อง ตัวอย่างเช่นบทศึกษาของ Antoine Adam ซึ่งสรุปว่า

บทละครสุนาฏกรรมเรื่อง *ตาร์ดุฟ* เป็นทั้งภาพวาดและภาพล้อบุคคลในสังคมประเภทหนึ่ง
โมลิแยร์มิได้จับตามองความเป็นไปต่าง ๆ ด้วยความวางเฉย แต่ใช้อารมณ์โจมตีเหล่าผู้เคร่ง
ศาสนาซึ่งเขาชิงชัง

(1956 : 304-305)

แม้ว่าการศึกษบทละครหรือวรรณกรรมโดยอิงบริบทร่วมสมัยของงานประพันธ์จะน่าสนใจและอาจช่วยให้
เข้าใจงานชิ้นนั้น ๆ ได้ดีก็ตาม แต่ก็เป็นการกำหนดกรอบทำให้ความหมายของงานนั้นตายตัว จำกัดการตีความให้
คับแคบไม่อาจมองเห็นความหมายในแง่มุมอื่น ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ในงานนั้นซึ่งอาจน่าสนใจยิ่งกว่าสำหรับผู้อ่านผู้ชม
ต่างยุคต่างสมัย ต่างวัฒนธรรมและมีได้มีปัญหาร่วมกับผู้ประพันธ์

Roland Barthes เคยกล่าวยกย่องบทละครของราซินไว้ว่า เป็นงานที่เปิดกว้างสำหรับแนวทางการ
วิจารณ์สมัยใหม่ทุกประเภทและยังปรารถนาให้มีผู้แสดงความเห็นกว้างขวางแตกต่างออกไปอีก

โดยเหตุที่ราซินนั่งเขียนนี้ เราจึงควรลองใช้ภาษาแบบต่าง ๆ เท่าที่ศตวรรษของเราจะเปิดช่องให้
กับงานของเขา เราคงจะได้เพียงคำตอบที่มีได้จริงมันคง แต่ข้อนี้เองที่อาจทำให้เราตอบได้อย่าง
ครบถ้วนโปร่ง [...]

(1979 : 8)

บทละครของโมลิแยร์ แม้จะจัดอยู่ในประเภทสุนาฏกรรม ก็น่าจะมีคุณสมบัติข้อนี้ได้เช่นเดียวกับ
โศกนาฏกรรมของราซิน

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ชวนให้อ่านตาร์ดุฟใหม่อีกครั้งก็คือ การอธิบายว่า ออร์กงคลังโคลด์ตาร์ดุฟถึง
ขนาดที่เอลมีร์เรียกว่า 'มีดบอด' และ Guichemerre เรียกว่าเป็นความ 'โง่เขลา' ด้วยเหตุผลที่ว่าออร์กงหลงถือ
เอาตาร์ดุฟเป็นมัคคุเทศก์ที่อาจนำทางเขาไปพบความสุขนิรันดร์ตามศาสนาคตินั้น ยิ่งทั้งปัญหาบางประการซึ่งไม่อาจ
อธิบายได้ด้วยเหตุผลที่สัมพันธ์กันอย่างน่าพอใจ

คำถามข้อแรกที่ควรพิจารณาคือ หากออร์กงปรารถนาจะมีผู้ทรงศีลไว้เป็นที่พึ่งสำหรับชีทางสว่างจริง
เหตุใดจึงเลือกเอาตาร์ดุฟ ในขณะที่ผู้คนในบ้านจนชั้นสาวใช้ต่างก็เห็นความจอมปลอมของชายพเนจรผู้นี้ เหตุใด
ออร์กงจึงเป็นคนเดียวที่มองไม่เห็น ถ้าจะกล่าวว่าดวงตาของออร์กง 'มีดบอด' หรือชี้ว่าออร์กง 'โง่เขลา' ก็จำต้อง
อธิบายด้วยว่า เหตุใดเขาจึงตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น การที่มาตามแบร์แนลล์เชื่อในความสุจริตของตาร์ดุฟทราบ

จนตอนจบของเรื่องนั้นพอจะเข้าใจได้ เพราะนางเป็นหญิงชรา นางอาจจะก้าวไม่ทันโลกอีกต่อไป สายตา ปัญญา และวิจรรณญาณของนางอาจคลาดเคลื่อนผิดพลาดไปได้ อีกทั้งนางก็ได้พักอยู่บ้านเดียวกับดาร์ตุฟตลอดเวลา แต่ออร์กงมิใช่เช่นนั้น เขาเป็นหัวหน้าครอบครัว เขาไปโบสถ์เป็นประจำ ยังคงติดต่อกับโลกภายนอก (ออร์กงกลับเข้าบ้านในฉากที่ 2 ขององก์ที่ 1 หลังจากไปค้างที่อื่น 2 คืน -ดู I, 2 : 229) เขาเคยเป็นคนมีเหตุผล เคยรับใช้ราชการด้วยความกล้าหาญ เหตุใดจึงเป็นคนเดียวในบ้านที่หลอมละลายอยู่ในอำนาจของดาร์ตุฟได้อย่างมงง่ายง่ายคายเช่นนั้น

คอรีน - ความวุ่นวายของเราทำให้เขายืนหยัดอย่างผู้สุขุม เขาเคยรับใช้เจ้านายด้วยความกล้าเป็นที่ประจักษ์ แต่กลับกลายเป็นเสมือนคนเขลา ตั้งแต่เมื่อเราเห็นเขากลุ่มหลงดาร์ตุฟ

(I, 2 : 181-184)

Gutwirth อธิบายการที่ออร์กงกลุ่มหลงดาร์ตุฟอยู่เพียงลำพังด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าเป็น เพราะดาร์ตุฟพอใจจะตบตาแต่เฉพาะออร์กงเท่านั้น

มีผู้แปลกใจว่าเหตุใดอาการหน้าไหว้หลังหลอกของดาร์ตุฟซึ่งใคร ๆ ก็เห็นได้ชัดเจน ทั้งยังแสนจะหยาบกระด้าง น่าเย้ยหยันอย่างที่สุด จึงสามารถตบตาออร์กงได้อย่างออกจะสมจริง ข้อนี้ อธิบายไม่ยาก ประการแรก อาการหน้าไหว้หลังหลอกของดาร์ตุฟมุ่งไปยังออร์กงโดยเฉพาะ เป็นสิ่งประดิษฐ์ให้เหมาะแก่ออร์กงและเคลื่อนตามออร์กงไปทุกขณะ ออร์กงจึงเห็นได้แต่เพียงด้านหน้าเท่านั้น

(1966 : III)

แต่ดูเหมือนการจะเข้าใจความรู้สึกผูกพันที่ออร์กงมีต่อดาร์ตุฟจะไม่ง่ายอย่างที่ Gutwirth พยายามชี้ให้เห็น

ดาร์ตุฟมิได้ใส่หน้ากากเฉพาะเมื่ออยู่ต่อหน้าออร์กงเท่านั้น แม้เมื่อต้องเผชิญกับคอรีน ดาร์ตุฟก็พยายามแสดงตัวว่าเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา ใฝ่แต่ทางบุญ เมื่อดาร์ตุฟเข้าฉากครั้งแรกนั้นเขากำชับให้ผู้ติดตามจัดเครื่องแต่งกายของเขาให้กระชับแน่นเพื่อทรมานตนเอง เขาออกปากดั่ง ๆ ให้ได้ยินทั่วกันว่าเขาจะไปทำงานให้แก่คนคุณบวชครกำหนดไว้ชัดเจนว่าดาร์ตุฟพอใจทำอาการดั่งกล่าวนี้เมื่อ "เห็นคอรีน" (III, 2) และเมื่ออยู่กับคอรีนตามลำพังดาร์ตุฟยังยื่นผ้าเช็ดหน้าให้เธอคลุมหน้าอกของเธอซึ่งเขาอ้างว่าก่อบาปต่อจิตวิญญาณของเธอ (III, 2:860-862) ไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าผู้ใด ดาร์ตุฟก็เล่นบทบาทที่กำหนดไว้ตลอดเวลา แม้ว่าผู้นั้นจะเป็นเพียงสาวใช้ซึ่งตั้งแต่เขาก้าวเข้ามาอยู่ในครอบครัวนี้ ไม่เคยแสดงท่าทีว่าจะหลงเชื่อคล้อยตามบทบาทของเขา จนแม้แต่ความรู้สึกเป็นมิตร เธอก็ไม่เคยแสดงให้ปรากฏ ดาร์ตุฟมิได้จงใจตบตาเฉพาะออร์กง แต่ออร์กงเท่านั้นที่เขาสามารถชักจูงได้ตามแต่ใจจะต้องการ

ปัญหาประการที่สองอยู่ในฉากสำคัญเป็นที่รู้จักดีที่สุดฉากหนึ่งในบทละครทั้งหมดของโมลิเอร์ คือฉากที่ 5 ขององก์ที่ 4 ในฉากนี้ เอลมีร์ขอให้ออร์กงซ่อนอยู่ใต้โต๊ะเพื่อฟังให้ได้ยินกับหูของตนว่าดาร์ตุฟเกี่ยวหาเธอ เพื่อว่า

สามีจะได้ประจักษ์ด้วยตนเองว่า บุคคลที่เขาบูชาประหนึ่งนักบุญนั้น แท้จริงคือคนทุกสัณ มักมากในกามคุณไม่เว้นแม้แต่ภรรยาของผู้ที่อุกถัมภ์เลี้ยงดูตนมา ข้อที่น่าฉงนก็คือปฏิภิกขิยาของออร์กงในฉากนี้เข้ามามาก ถ้าออร์กงศรัทธาศาร์ตูปเพียงเพราะเชื่อว่าเขาคือตัวแทนของคุณธรรมจริง ออร์กงน่าจะออกจากที่ซ่อนเมื่อได้ยินศาร์ตูปเริ่มแสดงความรักต่อเอลมีร์ (IV. 5: 1436-1453) โดยใช้ถ้อยคำที่เผยธาคูแท่งของเขอย่างชัดเจนในเวลาอันรวดเร็ว การณ์กลับเป็นว่าออร์กงยังคงซ่อนอยู่ใต้โต๊ะนั้นเป็นเวลานานอย่างยากจะเข้าใจ เขาจึงให้เอลมีร์ต้องทนกับการรุกร้าของศาร์ตูปด้วยความอึดอัดใจ เธอพยายามหลีกเลี่ยง เบี่ยงบ่าย ส่งสัญญาณทั้งด้วยเสียงกระแอมไอและคำพูดที่แฝงนัยให้สามีได้โต๊ะเข้าใจว่า ถึงเวลาที่ควรจะออกจากที่ซ่อนแล้ว แต่ก็ไร้ผล ออร์กงยังคงเงียบ ต่อเมื่อเธอขอให้ศาร์ตูปออกจากห้องไปสำรวจให้แน่ใจว่าไม่มีผู้ใดผ่านไปมาออร์กงจึงปรากฏตัวออกจากใต้โต๊ะ Jacques Guicharnaud ตั้งข้อสังเกตว่าออร์กงมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับโต๊ะที่ซ่อนเขาไว้ คือเป็นใบ้และมองไม่เห็น ฉากนี้ยั่วให้ผู้ชมสิ้นความอดทนเช่นเดียวกับศาร์ตูป และทิ้งให้เอลมีร์โกล้อันตรายเข้าไปทุกขณะ

แต่โต๊ะ ซึ่งเป็นทั้งหน้าฉากและสัญลักษณ์แห่งความทวนทวนตาบอดของออร์กงก็ยังคงเป็นใบ้ตอนต่อไปของฉากนี้ยิ่งยั่วยุวราจริตของศาร์ตูป และทำให้อันตรายซึ่งเอลมีร์กำลังเผชิญอยู่นั้นทวีความเข้มข้นรุนแรงขึ้น

(1984 : 120)

ผู้ชมบางคนอาจจะเห็นว่าทละครต้องการเปิดโอกาสให้ศาร์ตูปเปิดเผยตัวจริงของตนให้ชัดเจนที่สุดก่อนถึงจุดจบของเขา คำอธิบายดังกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลตามศิลปะการเขียนบทละคร แต่ดูไม่สู้สอดคล้องสมจริงตามสถานการณ์ในฉากนี้ น่าจะมีเหตุผลอย่างอื่นที่ทำให้ออร์กงหลบอยู่ใต้โต๊ะนานเกินควร กว่าจะตัดสินใจออกมาขัดขวางการล่วงละเมิดของศาร์ตูป

ข้อที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งก็เกี่ยวกับพฤติกรรมของออร์กงอีกเช่นกัน ในฉากแรกขององก์ที่ 5 ออร์กงได้เอ่ยถึงปัญหาใหม่ซึ่งไม่เคยอ้างถึงมาก่อนในตอนต้นเรื่อง ศาร์ตูปขู่จะไล่ออร์กงเพราะบ้านนี้ออร์กงได้มอบให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเขาแล้ว แต่ออร์กงเปิดเผยกับเคลองด์ว่าสิ่งที่ทำให้เขาเป็นทุกข์อย่างหนักก็คือ เขาได้เคยมอบเอกสารสำคัญอย่างหนึ่งให้ศาร์ตูป เอกสารนี้เป็นเอกสารลับของอาร์กาส (Argas) ซึ่งเป็นเพื่อนของออร์กง แต่อาร์กาสผู้นี้เป็นศัตรูของราชบัลลังก์ หากศาร์ตูปทรยศ นำเอกสารที่ตกอยู่ในมือนี้ไปมอบให้แก่ทางการ ออร์กงย่อมตกอยู่ในความผิดต้องได้รับโทษหนักแน่ ข้อที่น่าสงสัยก็คือ ออร์กงได้เคยรับใช้สนองพระเดชพระคุณประมุขของประเทศมาเป็นอย่างดี ดังที่เราทราบตั้งแต่ต้นเรื่อง เหตุใดบทละครจึงกำหนดให้ออร์กงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ที่ เป็นปฏิปักษ์ของประมุขถึงขนาดยอมรับดูแลเอกสารลับให้ ทั้งที่รู้ดีว่าการกระทำเช่นนั้นอาจนำภัยมาสู่ตนในฐานะผู้ทรยศต่อแผ่นดิน ถ้าจะอธิบายว่าโมลิแยร์ สอดใส่สถานการณ์นี้เข้าไปเพื่อย้ำหายนะของออร์กง อันเป็นผลจากการหลงไว้วางใจศาร์ตูป หรือเพื่อนำเรื่องไปสู่การคลี่คลายโดยน้ำพระทัยเมตตาขององค์ประมุขผู้ซึ่งนอกจากทรงลงโทษคนหลงโลกแล้วยังทรงอภัยโทษให้แก่ออร์กงผู้เคยทำคุณแก่ประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม หากยอมรับเหตุผลดังกล่าวก็ต้องยอมรับด้วยว่า ศิลปะการเขียนบทละครของโมลิแยร์ไม่แนบเนียนนัก เพราะเหตุการณ์ใหม่ที่เสริมเข้าไปนั้นดูเป็นการจงใจของผู้ประพันธ์จนเกินไป ทั้งยังมีความขัดแย้งกับการกระทำของตัวละครที่ปูพื้นมาตั้งแต่ต้นเรื่องอีกด้วย ความบกพร่องเช่นนี้ไม่น่าจะมีในงานเขียนบทละครที่มีผู้แต่งชื่อโมลิแยร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราไม่ลืมว่าบทละครเรื่อง*ศาร์ตูป*นี้ ดูจะเป็นบทละครที่โมลิแยร์ให้ความสำคัญมากที่สุด เขาใช้เวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1664 ถึงปี ค.ศ. 1669

ต่อสู้อ้างเรียน แก้อไขเพื่อให้บทละครเรื่องนี้ได้รับอนุญาตให้นำขึ้นเวทีแสดงต่อสาธารณชน โมลิแยร์ไม่เคยแสดงว่าผูกพันกับงานชิ้นใดมากเท่ากับเรื่องนี้ ระหว่างนั้นเขาเขียนบทละครเรื่อง *ดง มวธ* และนำขึ้นบนเวทีในปี ค.ศ. 1665 แม้จะประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม แต่หลังจากแสดงได้เพียงสิบห้ารอบ โมลิแยร์ก็จำต้องระงับการแสดงละครเรื่องนี้ด้วยแรงกดดันของผู้มีอิทธิพลทางศาสนา จากนั้นโมลิแยร์ก็ไม่สนใจ *ดง มวธ* อีกเลย แต่หันกลับไปปรับปรุงบทละครเรื่อง *ดาร์ตูป* แทน บทละครที่ผู้ประพันธ์เอาใจใส่ แก้อไขครั้งแล้วครั้งเล่าตลอดห้าปีเช่นนี้ ถ้ายังมีสิ่งใดที่แสดงความบกพร่องไม่สมบูรณ์ อาจจะเป็นเพราะผู้อ่านยังไม่เข้าใจและไม่เห็นความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ก็เป็นได้

การจะตอบคำถามต่าง ๆ ข้างต้นนี้ อาจต้องพิจารณาตัวละครและการกระทำในมุมมองที่ต่างไปจากเดิม ด้วยการปล่อยบทละครออกจากบริบทร่วมสมัย พิจารณาว่าตัวบทเป็นปริมาตรบรรจุความหมายไว้อย่างซับซ้อนและอาจสำรวจได้ทุกทิศทางอย่างที่ Dominique Maingueneau ใช้สำนวนว่า << volume complexe parcourable de tous sens >> (1994 : 36) ดังนี้อาจช่วยให้เราพบคำตอบที่สอดคล้องรับรองกัน โดยเฉพาะสำหรับประเด็นที่ดูขัดแย้ง น่าเคลือบแคลงดังกล่าวข้างต้น

ดาร์ตูปจอมเสแสร้ง : ใครเสแสร้ง

บทละครเรื่อง *ดาร์ตูป* มีชื่อรองว่า *l'Imposteur* หมายถึงคนเจ้ามารยา หลอกหลวง เสแสร้ง ปฏิเสธไม่ได้ว่าชื่อเรื่องนี้มุ่งไปที่ตัวดาร์ตูปนั่นเอง แต่ถ้าพิจารณาการกระทำของตัวละครทุกตัวแล้ว จะเห็นว่าไม่ใช่แต่ดาร์ตูปเท่านั้นที่เสแสร้ง ตัวละครอื่นอีกหลายตัวก็มีพฤติกรรมทำนองเดียวกัน ทั้งยังอาจทำได้แนบเนียนกว่าดาร์ตูป ที่เห็นได้ชัดก็คือเอลมีร์ ภรรยาของออร์กง โนบรดาสมาชิกในครอบครัวของออร์กงที่เป็นปฏิปักษ์ต่อดาร์ตูปนั้น เอลมีร์เกือบจะไม่แสดงปฏิกิริยาใด ๆ โดยเฉพาะในสององก์แรก ดูเหมือนว่าเธอจะเฝ้าดูความเป็นไปในครอบครัวของเธอด้วยอาการสงบ ไม่ออกความเห็นอย่างชัดเจน ในองก์ที่สามเธอรับหน้าที่เกลี้ยกล่อมโดยละม่อมให้ดาร์ตูปปฏิเสธไม่แต่งงานกับมาริอานตามความต้องการของออร์กง แต่สิ่งที่เอลมีร์ได้ยินจากปากของดาร์ตูป ก็คือเขามิมีความปรารถนาในตัวเธอ

‘ความปรารถนาของข้าฉันนั้น ข้าเฝ้าคอยทุกสิ่งจากความกรุณาของนาง
และมิได้รับสิ่งใดเลยจากความพยายามอันเปล่าประโยชน์ของคนอ่อนแอเยี่ยงข้า
นางคือความหวัง ความดี ความข่มขืนสำหรับข้า
นางเป็นผู้กำหนดวิบากกรรมหรือบรมสุขของข้า
ชีวิตของข้าขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของนาง
ข้าจะเป็นสุขก็เพราะนางต้องการ หรือระทมทุกข์หากนางพอใจ

(III, 3 : 955-960)

ถึงกระนั้น เอลมีร์ก็ยังฟังคำสารภาพรักของดาร์ตูปด้วยอาการสงบ แม้จะประหลาดใจ เธอก็ไม่ไว้วางใจ ไม่แสดงอาการขัดเคือง แม้แต่จะนำเรื่องไปฟ้องสามี เธอก็ไม่กระทำ อาจสันนิษฐานได้ว่าเอลมีร์นิ่งเฉยก็เพื่อล่อให้ดาร์ตูปตายใจ จนเมื่อเธอเห็นว่าออร์กงไม่เปลี่ยนความตั้งใจที่จะบังคับให้มาริอานแต่งงานกับดาร์ตูปแน่แล้ว เธอจึงคิดอุบายขอนสามีไว้ได้ทีละทีละ แล้วเชิญให้ดาร์ตูปมาพบเธอตามลำพังเป็นคำรบสอง ครั้งนี้เอลมีร์แสร้งทำให้ดาร์ตูปเข้าใจว่าเธอเองก็ได้รั้งเคียงเขา

“หากคำปฏิเสชนั้นทำให้ท่านโกรธยิ่ง
ก็นับว่าท่านไม่รู้จักหัวใจหญิงเสียเลย

[...]

เราย่อมปิดป้องก่อน แต่ด้วยอัธยาศัยท่วงที
เราก็เผยไม่น้อยว่าหัวใจของเรามีได้แข็งขัน
ด้วยเกียรติยศ ถึงเราจะปรารถนาอย่างไร ปากก็ต้องคัดค้าน
และคำปฏิเสชนี้ย่อมทิ้งความหวังทุกประการไว้”

(IV, 5 : 1411-1412, 1419-1422)

เอลมัวร์แสดงละครได้ดีจนกระทั่งดาร์ตุฟไม่เจสียาใจ เปิดอกแสดงความปรารถนาในวาระอย่างไม่ปิดบัง
ในที่สุดเอลมัวร์ก็เผยโฉมหน้าที่แท้จริงของดาร์ตุฟได้สำเร็จ เมื่อพิจารณาการกระทำเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่า แผนการนี้
บรรลุผลก็เพราะความสามารถในการเสแสร้งของเอลมัวร์ เธอจับโกหกด้วยคำเท็จ เธอสวมหน้ากากเพื่อกระชาก
หน้ากากของผู้อื่น เล่นละครเพื่อตบตบนักแสดง ในแง่นี้แม้เอลมัวร์จะไม่มีเจตนาชั่วร้าย แต่เธอก็ใช้วิธีเดียวกับดาร์ตุฟ
และดูเหมือนว่าเธอจะทำได้ดียิ่งกว่าเขา

การไม่แสดงความรู้สึกที่แท้จริงเพื่อลวงให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนี้ เป็นมารยาที่พบบ่อยครั้งในบทละครเรื่องนี้
ในฉากที่วาล์กับมารีอาเป็นปากเสียงกันเพราะต่างฝ่ายต่างก็เข้าใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งเห็นดีเห็นงามกับคำบงการ
เรื่องคู่ของออร์กนั้น คอรินอยู่ในเหตุการณ์ตลอดเวลา ผู้เป็นสาวใช้รู้ความจริงดีว่าหนุ่มสาวเข้าใจผิดทั้งคู่ แต่แทนที่
เธอจะชี้แจงความจริงเพื่อช่วยให้คู่รักเข้าใจกันได้โดยเร็ว เธอกลับยืนดูเฉยอยู่เป็นนานก่อนที่จะเข้าใกล้เกลี้ย

คอริน. กอญไปจนสุดเวที

- ดูซิว่าเรื่องนี้จะลงเอยอย่างไร

(II, 4 : 704)

แม้แต่ “เจ้านาย” ผู้ทรงอำนาจสูงสุดก็ใช้กลวิธีเดียวกับคอรินสาวใช้ ผู้เป็นประมุขมีสายตามองเห็นความ
จริงได้แม่นยำ รู้เท่าทันเล่ห์กลของดาร์ตุฟตลอดเวลา

“เราเป็นข้าแผ่นดินของราชาซึ่งเป็นศัตรูของความฉ้อฉล
ราชาผู้มีสายพระเนตรกระจ่างหยั่งรู้ถึงจิตใจ
ผู้ซึ่งไม่มีวันตกเป็นเหยื่อเล่ห์กลทั้งปวงของคนคด”

(V, 7 : 1906-1908)

แต่พระองค์ก็ได้จัดการกับดาร์ตุฟในทันที กลับแสร้งเฉยไม่รู้เท่า ปล่อยให้คนทุกจริตได้ใจกำเริบจนถึงที่สุด
ดังที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองแจ้งแก่ออร์กก่อนกุมตัวดาร์ตุฟ ว่า

“ว่าให้สั้นก็คือ จอมราชันย์ทรงขึงขัง
ความอกตัญญูไร้ศักดิ์ศรีและความทรยศต่อท่านของมันผู้นี้
นอกจากความเดียดฉันท์อย่างอื่นยังทรงผนวกเรื่องนี้ไว้ด้วย

และทรงบัญชาให้ข้าสงบต่อความประทุษร้ายของมัน
ก็เพียงเพื่อจะดูความอวดดีกำเริบจนถึงที่สุด*

(V, 7 : 1927-1931)

กล่าวได้ว่าในโลกของบทละครเรื่อง*ตาร์ตุฟ* หรือ *คนลวงโลกนี้* เราไม่อาจวางใจใน "สิ่งที่เห็น" ได้ เพราะ "สิ่งที่เห็น" ไม่ใช่ "สิ่งที่เป็น" เสมอไป บุคคลที่วางเจตนาเหมือนไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ อาจกำลังใคร่ครวญ วางแผนกำจัดผู้อื่น เป็นผู้เสแสร้งเช่นเดียวกับบุคคลที่ดูผิวเผินเป็นผู้ทรงคุณธรรมแต่เนื้อแท้เป็นคนทุกสี ในโลกที่คนจำนวนไม่น้อยปกปิด เสแสร้ง สร้างภาพที่ไม่ตรงกับความจริงเช่นนี้ เมื่อเราเห็นว่าออร์กงไฝ่หาธรรมะและอุปลักษณ์ตาร์ตุฟไว้เป็นนักบุญประจำตัวนั้น เราม่าจะตั้งข้อสงสัยไว้ก่อนว่า จะมีความจริงอย่างอื่นซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังข้ออ้างที่ดูสูงส่งบริสุทธิ์นั้นหรือไม่

ออร์กงกับแม่ : เมื่อแม่เป็นพ่อ

ถ้าลองพิจารณารายชื่อตัวละครที่ปรากฏในฉบับพิมพ์ก่อนถึงตัวบท จะสังเกตได้ว่าตัวละครที่ห้อมล้อมออร์กงอยู่นั้น ส่วนใหญ่เป็นหญิง ตัวละครที่เป็นชายนอกจากตาร์ตุฟ ซึ่งเป็นเพียงผู้อาศัยแล้ว มีดามิสซึ่งเป็นลูกและเคลองด์ซึ่งเป็นพี่เขย ความสัมพันธ์ระหว่างออร์กงกับลูกชายนั้นปรากฏให้เห็นน้อยมาก จากที่เราเห็นออร์กงอยู่กับลูกชาย ลงเอยด้วยการที่ออร์กงไล่ลูกชายออกจากบ้าน และตัดออกจากฐานะผู้สืบมรดก ส่วนเคลองด์ก็เป็นเพียงพี่เขย ไม่ใช่คนในครอบครัวอย่างแท้จริง มีหน้าซ้ำการที่เคลองด์มาเยี่ยมเยียนที่บ้าน ก็ดูจะก่อความรำคาญใจแก่ออร์กงไม่น้อย นอกจากนี้แล้ว เราไม่เห็นว่ออร์กงมีความสัมพันธ์สนิทสนมกับตัวละครอื่นที่เป็นชายอีก นับว่าเป็นตัวละครที่แตกต่างจากอาร์นอฟ (*L'Ecole des Femmes*), เมอซิเออร์ ดูร์แดง (*Le Bourgeois gentilhomme*) หรืออาร์ปากง (*L'Avare*) อาจกล่าวได้ว่าโลกของออร์กงเป็นโลกของผู้หญิง เรารู้จักมาตามแบร์แนลล์ผู้เป็นแม่ แต่ดูเหมือนบทละครจะจงใจไม่กล่าวถึงพ่อของออร์กงเลย ออร์กงมีสาวใช้ปากกล้าที่สามารถต่อกรกับตาร์ตุฟอย่างไม่ลดละ แต่บ้านของออร์กงไม่มีคนรับใช้ผู้ชาย ไม่ว่าจะสำหรับตัวออร์กงเอง หรือสำหรับดามิส ทั้งที่ในบ้านของอาร์ปากงซึ่งไม่น่าจะใช้เงินได้สะดวกกว่าออร์กง นอกจากสาวใช้คนหนึ่งแล้ว ยังมีผู้ชายทำหน้าที่คนครัวและขับรถม้าคนหนึ่ง มีคนใช้ชายสองคน นอกจากนี้ ทั้งอาร์ปากงและลูกชายต่างคนต่างมีคนรับใช้ชายประจำตัวอีกคนหนึ่ง

แม้ว่าออร์กงจะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางผู้หญิง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างออร์กงกับผู้หญิงก็ดูไม่เป็นปรกตินัก Richard Monod ตั้งข้อสังเกตว่า "ชายผู้มีนามว่าออร์กง มีปัญหาบางอย่างกับผู้หญิง" (1977 : 82) ตั้งแต่ละครเปิดม่าน เราจะเห็นว่าแม่ของออร์กงมิใช่ผู้หญิงที่นุ่มนวล อ่อนโยน ตรงกันข้าม มาตามแบร์แนลล์เป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง เดินเหินรวดเร็วจนผู้อื่นตามไม่ทัน เธอเป็นคนตื้อตึง ถืออำนาจ ไม่ฟังคำโต้แย้งทัดทานของผู้ใด นอกจากนี้เรายังเห็นว่าเธอมีกิริยา ก้าวร้าว รุนแรง ดูคำทบทวนคนใช้อย่างไม่ยั้งมือ กล่าวโดยสรุปแม้ว่าออร์กงจะขาดพ่อ แม่ของเขา ก็เป็นผู้หญิงที่มีลักษณะไม่ต่างจากชาย เป็นแม่ที่ชวนให้คิดถึงประสบการณ์ในคลินิกของฟรอยด์ เกี่ยวกับผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ฟรอยด์บันทึกไว้ในงานเขียนเรื่อง *ความทรงจำในวัยเด็กของเลโอนาร์โด ดา วินชี* ดังนี้

บรรดาแม่ของคนใช้ที่รักเพศเดียวกันมักจะเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะเป็นชาย มีบุคลิกเข้มแข็ง สามารถจะแทนที่พ่อได้เมื่อต้องอยู่ในฐานะดังกล่าวในครอบครัว ข้าพเจ้า [...] เห็นชัดยิ่งขึ้นใน

กรณีที่ขาดพ่อตั้งแต่แรกหรือพ่อหายไปจากชีวิตของเด็กก่อนวัยอันควร ซึ่งทำให้เด็กถูกทิ้งให้อยู่ใต้
อิทธิพลของผู้หญิง

(อ้างตาม Max Milner 1984 : 187)

นอกจากจะอยู่ท่ามกลางผู้หญิงแล้วออร์กยังอยู่ในสภาวะคล้ายคลึงกับคนไข้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทาง
เพศของฟรอยด์อีกด้วย เขาขาดพ่อและมีแม่ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้ชาย ในสภาวะเช่นนี้ออร์กอาจเกิดความรักเพศเดียว
กับตนได้ ตามคำอธิบายของฟรอยด์ซึ่ง Milner สรุปไว้ดังนี้

มีช่วงเวลาหนึ่งซึ่งความรักที่เด็ก [ชาย] มีต่อแม่ถูกเก็บกดไว้อย่างหนักและไม่อาจพัฒนาได้ใน
ระดับสำนึก เพราะข้อห้ามของสังคมเรื่องการร่วมประเวณีระหว่างญาติ เมื่อนั้นในเมื่อเด็ก
ไม่อาจเลือกแม่เป็นวัตถุแห่งความรักได้อีกต่อไป เด็กก็จะผนวกตัวตนเข้ากับตัวตนของแม่ และ
เมื่อกระทำดังนี้เด็กจะถือว่าตนเองเป็นวัตถุแห่งความรัก ซึ่งทำให้บุคคลผู้นั้นเลือกคู่ที่เหมือนตน
คือคู่ที่มีเพศเดียวกับตนซึ่งเขาสามารถรักได้เช่นกับที่แม่รักเขาเมื่อยังเด็ก

(Ibid.)

สมมติฐานเรื่องแนวโน้มของพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศนี้ น่าเชื่อถือเพียงใดไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่ก็ชวน
ให้พิจารณาปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างออร์กกับภรรยา บทละครระบุไว้ชัดเจนว่า เอลมีร์เป็นภรรยาคนที่สอง
ของออร์ก (I, 1 : 28) ภรรยาคนแรกนั้นเสียชีวิตแล้ว และบทละครไม่ให้รายละเอียดอื่นใดเกี่ยวกับตัวเธอ เราทราบ
เพียงว่าความประพฤติของเธอเรียบร้อยอยู่ในกรอบระเบียบ เป็นที่พอใจของมาตามแปร์แนลล์ยิ่งกว่าสะโลคนที่สอง
Monod เชื่ออีกว่า ภรรยาคนแรกของออร์กตายไปอย่างเฉียบๆ อาจเป็นเพราะเธอทนสถานะภรรยาในบ้านของ
ออร์กไม่ได้ (Monod 1977 : 82) ข้อมูลที่ปรากฏในบทละครไม่ช่วยให้เราพิสูจน์ได้ว่า ความคิดของ Monod ถูกต้อง
เพียงใด แต่เราอาจสันนิษฐานลักษณะชีวิตคู่ระหว่างออร์กกับภรรยาคนแรกได้จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์
ฉันสามีภรรยาระหว่างออร์กกับเอลมีร์ ข้อที่น่าคิดในเบื้องต้นก็คือ การแต่งงานครั้งที่สองของออร์กนั้นตามความ
เห็นของ Guicharnaud ไม่น่าจะเป็นการแต่งงานที่เนื่องมาจากความรัก ออร์กมิได้อยู่ในวัยหนุ่ม เขาแต่งงาน
อีกครั้งเพื่อรักษาครอบครัวให้อยู่ในสภาพบริบูรณ์ตามประเพณี (1984 : 160) อย่างไรก็ตามสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ
เอลมีร์ภรรยาคนที่สองของออร์กยังอยู่ในวัยสาว จะเห็นได้ว่าเธอเป็นที่พึงเล็งของเพื่อนบ้านซึ่งไม่เว้นที่จะนิทาว่า
ร้ายความประพฤติของเธอเมื่อเห็นว่าเธอคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนมาก (I, 1 : 25-32 และ 85-92) ที่สำคัญก็คือ
เธอยังมีเสน่ห์เป็นที่ต้องตาต้องใจดาร์ตูป ถึงกระนั้นวัยเยาว์และความงามของเอลมีร์ หาได้เป็นเครื่องกระตุ้นให้สามี
รักใคร่ในตัวเธอไม่ ออร์กแตกต่างจากอาร์นอฟผู้คลั่งไคล้สาวรุ่นอย่างอาแยสโดยสิ้นเชิง (*L'Ecole des femmes*)
บทละครเรื่องดาร์ตูป มี 31 ฉาก ออร์กปรากฏตัวใน 20 ฉาก นับว่ามากที่สุด รองลงมาคือเอลมีร์ แต่สามีภรรยา
คู่นี้ไม่เคยอยู่ตามลำพังสองต่อสองนอกจากในฉากที่ 4 ฉากที่ 4 ซึ่งเอลมีร์เสนอแผนการฉีกหน้ากาดาร์ตูปให้สามี
เธอฟัง เมื่อละครเปิดม่านในฉากแรกนั้น เราทราบว่าออร์กไม่อยู่บ้านตลอดสองวันที่ผ่านมา แต่เมื่อเอลมีร์เห็นสามี
กลับเข้าบ้าน เธอมิได้แสดงท่าทีกระตือรือร้นต้อนรับสามี กลับปลีกตัวเข้าห้องเธอไปก่อนที่จะได้พบออร์ก ฝ่าย
ออร์ก ทันทักที่เข้าบ้านก็สอบถามถึงความเป็นไประหว่างที่เขาไม่อยู่ แต่สิ่งที่เขากระหายใคร่รู้มันมิได้เกี่ยวข้องกับ
ภรรยา แม้ออร์นจะรายงานว่าเขาไม่สู้สบายนัก ผู้เดียวที่เขาดามถึงด้วยความเป็นห่วงวิตกว่าจะเจ็บไข้ กินไม่อิ่ม นอน

ไม่หลับ กลับเป็นดาร์ตุฟ การที่ออร์กงโมโยติภรรยาเห็นชัดขึ้นเป็นลำดับตลอดเวลาที่เหตุการณ์ในเรื่องดำเนินไป ทุกคนเข้าใจว่าความผิดจรรยาที่อาจทำให้ออร์กงรังเกียจโกรธแค้นดาร์ตุฟได้ ก็คือความจริงที่ว่าดาร์ตุฟมีความปรารถนาทางเพศสโนตัวเอลมีร์ แต่ดูเหมือนทุกคนจะเข้าใจผิด ถ้าดอรินจับความรู้สึกของดาร์ตุฟได้ดังที่เธอกล่าวว่า "ฉันเชื่อว่าเขา [ดาร์ตุฟ] หึงคุณนาย" (I. 1 : 84) ออร์กงเองก็ไวต่อความรู้สึกเช่นนี้ของดาร์ตุฟเช่นกัน นัยน์ตาของเขามีได้มดบอดอย่างที่คุณคนนึก เขาเห็นเช่นเดียวกับที่ดอรินเห็น

"ฉันเห็นว่าเขาเฝ้าทักท้วงทุกอย่าง และแม้เรื่องภรรยาของตัวเอง เขาคอยปกป้องศักดิ์ศรีของฉัน เอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี คอยเตือนเมื่อมีชายทอดสายตาคอนโยนมายังเธอ ยิ่งกว่าฉันสักว่าหกเท่ากระมังที่เขาแสดงความหึงหวงให้เห็น

(I. 5 : 301-304)

แม้จะเห็นว่า ดาร์ตุฟแสดงอาการหึงหวงเอลมีร์ยิ่งกว่าตัวเขาเอง ออร์กงก็ไม่เคยแสดงท่าทีเดือดร้อน ยิ่งกว่านั้นเขายังคงยืนยันจะยอมให้อาร์ตุฟอยู่ใกล้ชิดกับภรรยาของเขาตลอดเวลา "ฉันอยากให้คนเห็นท่านอยู่กับเธอตลอดเวลา" (III. 7 : 1174) กล่าวได้ว่าการที่ออร์กงสามารถจะยืนยันกับดาร์ตุฟได้อย่างมั่นใจว่าภรรยาจะไม่มีวันทำให้จิตใจของเขาตระหนกหวั่นไหว

ดาร์ตุฟ - อา ! พี่ชายของกรรมม ภรยานั้นง่ายมากที่จะทำให้สามีตระหนกสุดจิตสุดใจ
ออร์กง - ไม่ ไม่

(III. 7 : 1161-1162)

นั่นก็เพราะ ภรรยาไม่เคยอยู่ในจิตใจของออร์กงเลย

จากโบสถ์สู่บ้าน : ศาสนา หรือ เสน่หา

ความสัมพันธ์ระหว่างชายผู้ไม่ใส่ใจภรรยา กับชายผู้ที่เขาอุทิศใจไว้เริ่มที่โบสถ์ ออร์กงเล่าจากที่พบดาร์ตุฟ ด้วยถ้อยคำที่แสดงความปลื้มปิติอย่างสุดซึ้ง ข้อความตอนหนึ่งมีว่าดังนี้

"ทุกวันนี้เขาเข้าโบสถ์อย่างอ่อนน้อม แล้วตรงหน้าฉันนี่แหละเขาจะคุกเข่าลง เขาตั้งดูดยศทุกคู่ ในที่ประชุมฉัน ด้วยศรัทธาแรงกล้าต่อองค์จอมสวรรค์ขณะสวดมนต์ เขาเฝ้าแต่ทอดถอนใจ มุ่งมาดวลถึงแต่องค์พระบิดา จมพิศแผ่นดินอย่างเจียมตัวครั้งแล้วครั้งเล่า และเมื่อฉันจะออกจากโบสถ์ เขาก็จะรีบหันหลัง หน้า เปิดประตูแล้วยื่นน้ำเสกให้"

(I. 5 : 283-290)

เห็นได้ชัดว่า สิ่งที่สะกดตาและจับใจออร์กง ไม่ใช่ศรัทธาหรือจิตใจไม่ศาสนาของดาร์ตุฟ แต่เป็นตัวตนของดาร์ตุฟและท่าทางอากัปกริยาของเขา ออร์กงพูดถึงแต่ลักษณะการภายนอกของดาร์ตุฟอันเป็นสิ่งที่เขา เห็น ไม่ใช่สิ่งที่ดาร์ตุฟ เป็น เมื่อออร์กงชื่นชมภาพของดาร์ตุฟที่ปรากฏแก่สายตาของเขานั้น ออร์กงไม่แตกต่างไปจากผู้ไปดูมวยปล้ำ ดังที่ Roland Barthes อธิบายไว้ว่า คนดูมวยปล้ำไม่ตั้งคำถามว่านักมวยที่เขาเห็นปล้ำกันอยู่บนเวทีนั้น ต่อสู้กันจริง ๆ หรือทำเป็นต่อสู้กัน ไม่มีผู้ใดสนใจทั้งเหตุและผลแห่งการต่อสู้กัน

คนดูไม่เอาใจใส่แม้แต่แต่น้อยว่า ที่ลึกลับนั้นเป็นเรื่องตบตาหรือไม่ และคนดูก็ทำถูกแล้ว พวกเขาปล่อยตัวเคลิบเคลิ้มไปกับคุณสมบัติสำคัญที่สุดของการแสดง อันได้แก่ การลบหลู่ทั้งเหตุและผลทั้งหมด สิ่งสำคัญสำหรับคนดู ไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาเชื่อ แต่เป็นสิ่งที่พวกเขาเห็น

(1970 : 14)

ออร์กงก็เช่นเดียวกับคนดูมวบล้ำ สิ่งที่เขาสนใจคือการแสดง ที่สำคัญสำหรับเขาไม่ใช่สิ่งที่เขาเชื่อ แต่เป็นสิ่งที่เขาเห็น

ด้วยความพอใจในสิ่งที่เขาเห็น ออร์กงจึงรับตำราดูฟเข้ามาอยู่ในบ้าน นับแต่นั้นเขาก็หายใจเข้าและออกเป็นตำราดูฟ ชายผู้นี้เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นวีรบุรุษสำหรับเขา ได้รับความรักและความวางใจจากเขายิ่งกว่าญาติพี่น้องและภรรยา ออร์กงเชื่อฟังทุกคำพูดของตำราดูฟ ไม่ว่าตำราดูฟจะทำสิ่งใด สิ่งนั้นจะดูเป็นปาฏิหาริย์อันสูงส่งในสายตาของออร์กง

คอรีน - [...]

เขาเรียกชายผู้นั้นว่าน้อง รักจนสุดจิตสุดใจ เป็นร้อยเท่ายิ่งกว่ารักแม่ ลูกชาย ลูกสาว และเมีย ความลับสารพัดก็วางใจขยายให้แต่หมอนั้นฟัง จะทำอะไรก็มีแต่หมอนั้นชี้แนะระแวงระวัง

[...]

พูดง่าย ๆ ก็คือเขาหลงใหล ถือเป็นทุกอย่าง เป็นวีรบุรุษ ขึ้นชมทุกกระบวนท่า อ้างถึงทุกถ้อยคำ ตำราดูฟทำอะไรสักนิดก็ดูเป็นปาฏิหาริย์ ตำราดูฟเอ่ยอะไรสักคำก็เป็นคำพยากรณ์ของศาสดา

(I, 2 : 185-188, 195-198)

ไม่เพียงแต่ตำราดูฟจะเข้าไปอยู่ในบ้านของออร์กงเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าตำราดูฟสิงอยู่ในตัวออร์กง กลายเป็นชีวิตจิตใจของออร์กงทีเดียว ออร์กงดูจะขาดสามัญสำนึก ขาดวิจารณญาณของตนเอง เขากลายสภาพจากมนุษย์เป็นวัตถุในมือของตำราดูฟ ซึ่งตำราดูฟจะเล่นหรือจะกระทำอย่างใดก็ได้ตามปรารถนา

ออร์กงกลายเป็นคนเคร่งศาสนา อ้างถึงแต่ธรรมะเมื่อพบตำราดูฟ และหลังจากที่พบตำราดูฟนี้เองที่ออร์กงคืนคำสัญญาที่จะยกลูกสาวให้แต่งงานกับวาแลร์ เพราะเขา เห็นว่าชายหนุ่มผู้นี้มีความประพฤติ "นอกรีต" (libertin) และไม่เคยไปโบสถ์ (II, 2 : 522-525)

มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้ไม่อาจเห็นคล้อยตามความคิดของ Gaillard ที่ว่าการที่ออร์กงไปโบสถ์ทุกวันแสดงว่าเขาเป็นคนเคร่งศาสนามาก่อนที่จะพบกับตำราดูฟ

ต้องไม่ลืมว่าออร์กงเคร่งศาสนาอย่างยิ่งแล้วก่อนจะรู้จักตำราดูฟ เขาไปโบสถ์ "ทุกวัน" (283) โดยปราศจากเอลมีร์ ดามิส และมาริอาน ซึ่งมีความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติทางศาสนาต่างจากเขา

(1983 : 43)

ผู้ที่ไปโบสถ์เป็นประจำไม่จำเป็นต้องเป็นคนเคร่งศาสนาเสมอไป มีคนไม่น้อยไปโบสถ์เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ตาร์ตุฟเป็นตัวอย่างสำคัญที่ยืนยันข้อนี้ และการที่ออร์กงไปโบสถ์ตามลำพังปราศจากบุตรภรรยา นั้น น่าจะเป็นเพราะผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวไม่เคยเชื่อในศาสนาจริงจัง ไม่เคยอบรมสั่งสอน หรือตั้งใจทำตนเป็นแบบอย่างหรือมีอิทธิพลต่อความคิดทางศาสนาในครอบครัว ทั้งดามิสและมาริอานก็ไม่มีพฤติกรรมใด ๆ บ่งชี้ว่าเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่เคร่งศาสนา ออร์กงเองก็ไม่เคยห้ามปรามความประพฤติของบุตรภรรยาซึ่งถูกมาตามแปรแนลล์ตำหนิว่าใช้จ่ายสุรุษร้าย ฆ่าแค้นตัว รักการสมาคม ไม่สงบเสถียร (I. 1) ยิ่งกว่านั้นถ้าออร์กงเป็นคนเคร่งศาสนา มาแต่เดิม เขาคงไม่แต่งงานกับเอลมีร์ ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีได้มีพื้นเพมาจากครอบครัวที่กวัดขັນเข้มงวดในเรื่องศาสนา

อนึ่ง ดูเหมือนว่าออร์กงผู้ซึ่งไปโบสถ์ทุกวันนั้นจะไม่เคยพบพระ เขาไม่เคยอ้างคัมภีร์หรือพระธรรมคำสั่งสอนใด ๆ คิดต่าง ๆ ที่ออร์กงกล่าว ล้วนแต่ได้ยืมมาจากตาร์ตุฟทั้งสิ้น

“ผู้ใดเชื่อฟังคำสอนของเขาย่อมได้ลี้มนต์อันลึกลับ
และแลเห็นคนทั้งปวงเป็นประหนึ่งปฏิภูม”

(I. 5 : 273-274)

ออร์กงไม่ใช่คนเคร่งศาสนา และตาร์ตุฟจะเป็นคนเคร่งศาสนาโดยแท้จริงหรือจอมปลอมไม่ใช่ปัญหาสำหรับเขา ที่สำคัญคือตาร์ตุฟในคราบของคนเคร่งศาสนาสนองความต้องการของออร์กง อันเป็นความต้องการที่เขาไม่สามารถเปิดเผยแก่ใครได้ ตาร์ตุฟสอนให้ออร์กงสละเรื่องทางโลก อาศัยคำสอนที่ฉาบด้วยคราบของศาสนานี้เอง ออร์กงสามารถสลัดความรับผิดชอบที่เขามีต่อครอบครัวโดยไม่มีผู้ใดตำหนิเขาได้

“เขาสอนฉันมิให้รักใคร่สิ่งใด ให้วิญญาณหลักไกลจากมิตรภาพทั้งมวล ต่อให้พี่น้อง ลูก เมีย
หรือแม่มาตายตรงหน้า ฉันก็จะไม่กั้ววลแม้เท่ากระผิกรีน”

(I. 5 : 276-279)

ตามหลักธรรมะของตาร์ตุฟ ออร์กงสามารถร้องเกี้ยวครอบครัวของตนได้โดยไม่ตะขิดตะขวงใจ (“ด้วยลี้มนต์ลี้ลับ” I. 5 : 273) ออร์กงพบเหตุผลอันชอบธรรมที่จะมองดูมารดา ภรรยาและลูกตายลงต่อหน้าโดยไม่ต้องแสดงความเสียใจ อย่างไรก็ตาม ออร์กงต้องการปฏิเสธครอบครัวของเขา มิใช่เพื่อไฝ่หาความสุขตามโลกุตรธรรมแต่อย่างใด เพราะในขณะที่ออร์กงอ้างว่า ตามคำของตาร์ตุฟ ศาสนาสอนว่าเขาไม่จำเป็นต้องผูกพันกับผู้ใด ออร์กงก็กล่าวข้อความที่ทำให้เข้าใจว่ามีบุคคลพิเศษสำหรับเขาผู้หนึ่งซึ่งเขาได้ตัดรอน บุคคลผู้นั้นคือ ตาร์ตุฟ

“อา ! ถ้าท่านได้เห็นอย่างที่ผมพบมา
ท่านก็จะมีมิตรจิตต่อเขา [ตาร์ตุฟ] เช่นเดียวกับฉัน”

(I. 5 : 281-282)

คำพูดของออร์กงที่ขัดกันเองเช่นนี้ ทำให้ต้องสรุปว่าสิ่งที่เขาต้องการจะบอกคือ “ฉันไม่รักใคร่อื่น ฉันรักตาร์ตุฟ ฉันต้องการสละครอบครัวเพื่อตาร์ตุฟ”

ความรักที่ออร์กงมีต่อตาร์ตุฟนั้น แสดงความใคร่ยิ่งกว่าความศรัทธา เป็นความฝักใฝ่ทางกายมากกว่าทางจิตวิญญาณ ตามสายตาของดอริน เจ้านายของเธอปฏิบัติต่อตาร์ตุฟด้วยความอ่อนโยนเกินขีดธรรมดาของมิตรภาพ

“เขาก็จ๊ะหน้าพะนอน ทั้งโอบกอด [ตาร์ตุฟ] ต่อให้เป็นหญิงผู้รักก็ไม่มีชายใดจะมีความเสน่ห์หาได้ ยิ่งไปกว่านี้”

(I. 2 : 189-190)

“ถึงขนาดที่กล่าวได้ว่า ผู้ที่นำจะแต่งงานกับตาร์ตุฟควรจะเป็นตัวออร์กเอง ไม่ใช่มาริอัน [...] ก็ถ้าหากเขาเห็นว่าตาร์ตุฟน่าพิศواسักก็เชิญเขาแต่งงานกันตามสบาย”

(III. 3 : 595-596)

โนฉากที่ 5 ขององก์ที่ 3 เคลอองต์พยายามชี้ให้ออร์กเห็นว่า คนเคร่งศาสนาที่แท้จริงแตกต่างจากคนเคร่งศาสนาจอมปลอมอย่างไร เคลอองต์ชี้เหตุผลหว่านล้อมออร์กอย่างยืดเยื้อ แต่ก็ไม่ได้ผล เคลอองต์อาจใช้วาจาดีออร์กอย่างรุนแรงก็จริง แต่เขาดีไม่ถูกที่ เขาไม่เข้าใจว่าเสน่ห์ที่แท้จริงของตาร์ตุฟที่ดึงดูดออร์กไว้ได้นั้น ไม่ใช่หน้ากากรศาสนาที่ตาร์ตุฟสวมใส่ไว้ ดังนั้นเมื่อเคลอองต์ใช้สำนวนโวหารไม่ตรงประเด็นเช่นนี้ ออร์กจึงไม่ได้ตอบมากนัก ข้อโต้แย้งสำคัญที่สุดของออร์กมีอยู่สั้น ๆ เพียงว่า “เขาเป็นชาย...ซึ่ง...อา!... เป็นชาย ... เขาเป็นชายก็แล้วกัน” (I. 5 : 272)

คำพูดของออร์กที่อ้างนี้ อาจแฝงความหมายสูงส่งได้หลายนัย Hamlet กล่าวยกย่องคุณธรรมของบิดาของตนอย่างเดียวกันว่า เขาคือชาย (Shakspeare, *Hamlet* : I, 2) แต่ในกรณีของออร์กนั้น แม้ออร์กจะพยายามขยายความต่อไปอีก ก็ไม่อาจจะบ่งคุณสมบัติของตาร์ตุฟให้ชัดเจนได้ อาจจะเป็นเพราะสำหรับออร์ก คุณสมบัตพิเศษของตาร์ตุฟมีประการเดียว คือเขาเป็นชาย

ออร์ก - ตาร์ตุฟ : มาริอัน - วาแลร์

ในท้ายองก์ที่ 3 ออร์กยังแสดงให้เห็นชัดมากขึ้นว่าเขาหลงใหลตาร์ตุฟเพียงใด โนฉากที่ 4 ดามิสแอบได้ยินตาร์ตุฟสารภาพความรักต่อเอลมีร์ ด้วยนัยลุ่มๆลนๆ ดามิสฟ้องร้องตาร์ตุฟต่อบิดาของตนทันที ตาร์ตุฟไม่แก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น เขาคุกเข่าลงต่อหน้าออร์กและกล่าวโทษตนเองด้วยบาปอันชั่วร้ายต่าง ๆ เขายอมรับข้อกล่าวหาของดามิส และยังคงกล่าวด้วยคำที่เป็นความจริงอย่างที่สุดว่า “ความจริงแท้ก็คือกระผมหาค่าอันใดมิได้” (III. 6 : 1100) แต่สำหรับออร์ก การยอมรับความผิดของตาร์ตุฟก็เท่ากับเป็นการทำลายความสุขของตน จึงไม่น่าแปลกใจว่า แทนที่จะสอบสวนความผิดของตาร์ตุฟ ออร์กกลับขัดทอความเป็นความผิดของทุกคนในครอบครัวซึ่งกลุ่มรวมใส่ร้ายตาร์ตุฟ ด้วยความรังเกียจหวังจะกำจัด

“พวกเจ้าทั้งหมดชิงชังเขา และวันนี้ฉันเห็นตำตาวา
ทั้งเมีย ลูก คนใช้ต่างก็มุ่งร้ายต่อเขา
ทำทุกหนทางอย่างไร่างอาย
ที่จะขับคนที่ควรศรัทธาออกจากบ้านของฉัน”

(III. 6 : 1119-1122)

ดังได้กล่าวแล้วว่า บทละครเรื่องนี้ไม่เสนอฉากที่แสดงความสัมพันธ์สนิทสนมส่วนตัวระหว่างออร์กกับภรรยา แต่สิ่งที่ผู้ชมได้เห็นกลับเป็นฉากแสดงความรู้สึกอันลึกซึ้งระหว่างออร์กกับดาร์ตฟ (III, 7) ฝ่ายหนึ่งพยายามให้อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งแสดงอาการงอนอย่างเห็นได้ชัด

ดาร์ตฟ - ใคร ๆ ก็ชิงชังกระผม ทั้งกระผมยังเห็นว่า
พวกเขาหาทางทำให้ท่านขงใจในศรัทธาของกระผม
ออร์ก - ช่างปะไร ท่านเห็นหรือว่าใจข้าปรารถนาจะรับฟัง

(III, 7 : 1155-1157)

ฝ่ายงอนออกปากว่าถ้าอยู่แล้วก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ก็ยินดีที่จะไปเสีย

"กระผมเห็นว่าอยู่ไปก็รังแต่จะทำให้วุ่นวาย
พี่ชายที่รัก กระผมคิดว่าจำเป็นต้องไปเสีย"

(III, 7 : 1153-1154)

แต่ดูเหมือนว่าจะเป็นการขู่ให้อีกฝ่ายหนึ่งตามข้อ

ออร์ก : อะไรนะ จะล้อกันเล่นหรือ

(III, 7 : 1155)

ยิ่งดาร์ตฟเล่นตัวมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการทรมานให้ออร์กงออดอัน ขอร้องไม่ให้เขาจากไปมากขึ้นเท่านั้น

อย่า อย่า น้องรัก ไม่มีวัน

[...]

อย่า อย่า

[...]

อย่า ท่านต้องอยู่ มิฉะนั้นข้าต้องตายแน่

(III, 7 : 1161, 1163, 1165)

ผู้ที่คุ้นเคยกับฉาก "พ่อแ่แม่งอน" ระหว่างหนุ่มสาว คู่รักในบทละครทั่ว ๆ ไป ย่อมทราบดีว่าการตัดรอนท่าที่จะจากไปเป็นวิธีที่หนุ่มหรือสาวใช้อยู่เสมอเพื่อยั่วให้อีกฝ่ายเฝ้าวอนขอคืนดี

ในองก์ที่ 2 ฉากที่ 4 ของบทละครเรื่องดาร์ตฟนี้เอง เมื่อวาแลร์มีปากเสียงกับมารีอานชายหนุ่มก็เสแสร้งเช่นเดียวกันนี้ มีผู้วิจารณ์ว่าฉากที่วาแลร์กับมารีอานทะเลาะกันนั้นไม่มีความสัมพันธ์จำเป็นกับโครงเรื่อง และเห็นว่าโมลิแยร์เขียนฉากนี้เพียงเพื่อขยายให้บทละครยืดยาวครบห้าองก์ (Jean Sarrailh 1984 : 54) ฉาก "พ่อแ่แม่งอน" นี้ อาจไม่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการของโครงเรื่องก็จริง แต่คงไม่ใช่ฉากที่โมลิแยร์สอดใส่เข้าไปเพียงเพื่อ "อัด" ให้เต็มบทละครเป็นแน่ ฉากคู่ระหว่างวาแลร์กับมารีอาน น่าจะเป็นฉากที่น่าสนใจสำหรับใช้เปรียบเทียบกับฉากคู่ระหว่างออร์ก กับดาร์ตฟที่ตามมาเพื่อ ชี้ให้เห็นว่าลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างออร์กกับดาร์ตฟนั้นควรจะเป็นเช่นไร

ในฉากที่ 7 ขององก์ที่ 3 นี้ ยิงตาร์ตุฟแสดงความน้อยเนื้อต่ำใจ ออร์กงก็ยิ่งแสดงความรัก ยิงตาร์ตุฟสารภาพผิด ออร์กงก็ยิ่งเทอคทูน เมื่อตาร์ตุฟสวมหน้ากากคนเคร่งศาสนา ออร์กงพร้อมจะทักท้วงว่านั่นคือดวงหน้าที่แท้จริง แต่เมื่อตาร์ตุฟพูดความจริงว่าเขาคือคนชั่วไร้คุณธรรมทั้งปวง ออร์กงกลับถือว่าตาร์ตุฟกล่าวเท็จ นั่นก็คือ ออร์กงเชื่อเฉพาะสิ่งที่ตนอยากเชื่อ เพื่อความสุขของตนออร์กงบิดตาดัวเองเสีย เพราะนั่นคือวิธีที่เขาจะพบสมมุติในชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้ที่เขาพึงใจโดยปราศจากความลังเลและข้อเคลือบแคลงใดๆ

แม้ว่า Jacques Guicharnaud ปฏิเสธที่จะพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเพศระหว่างออร์กงกับตาร์ตุฟ (1984 : 44) แต่ก็ยังยอมรับว่าพฤติกรรมของออร์กงเป็นพฤติกรรมแบบผู้หญิง (féminin) เป็นพฤติกรรมของผู้ที่ไม่ประสงค์จะครอบครอง แต่ต้องการเป็นผู้ "ถูกรับครอบครอง" ยินดีที่จะอยู่ในสถานะผู้ที่เป็นฝ่ายยอมจำนน ตกอยู่ใต้อำนาจ

คำว่า "ลักษณะหญิง" หมายถึง ลักษณะของการที่ถูกรับครอบครอง อยู่ใต้อำนาจ ชื่นชมอย่างหลงใหล หรือ ตีใจหมกมุ่นอยู่กับใครคนหนึ่ง ออร์กงมี "ลักษณะหญิง" ในแง่ที่ว่าเขาเลือกตาร์ตุฟมิใช่เพื่อครอบครอง แต่เพื่อที่จะถูกรับครอบครอง

(1984 : 44)

Guicharnaud เห็นว่าออร์กงทำตัวเสมือนคนรักที่ถูกรับครอบครอง (<< *amant possédé* >>) ซึ่งปรับเกณฑ์คุณค่าทั้งหลายให้เป็นไปตามความจริงของบุคคลที่ตนรัก การพร้อมที่จะสลัดทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความคิดตัวตนของตนเอง แล้วสร้างสิ่งทดแทนขึ้นมาใหม่โดยเฉพาะระบบการคิด การวินิจฉัย เพื่อให้สอดคล้องเห็นดีเห็นงามตามการกระทำและทัศนคติของผู้ที่ตนนิยมนั้น เรียกในภาษาอังกฤษว่า << *hero-worship* >> พฤติกรรมของออร์กงมีลักษณะดังกล่าวอย่างแท้จริง ออร์กงเห็นว่าตาร์ตุฟเป็นวีรบุรุษ เขาชื่นชมบูชาการกระทำทุกอย่าง คำพูดทุกคำของตาร์ตุฟดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของดอรินที่เคยอ้างไว้แล้ว (I, 2 : 196-199) แม้แต่เสียง "เรอ" ของตาร์ตุฟ ออร์กงก็มีได้ร้องเกี้ยว ดอรินเล่าว่า ถ้าเขา (ตาร์ตุฟ) เกิดเธอขึ้นมา เขา (ออร์กง) ก็จะกล่าวว่า "ขอให้พระเจ้าคุ้มครองท่าน" (I, 2 : 194) ออร์กงจึงไม่ต่างจากผู้หญิงที่ทำทุกอย่างเพื่อให้ถูกรับครอบครอง พยายามยกย่องให้ตาร์ตุฟอยู่เหนือกว่าตนทุกวิถีทาง เพื่อว่าตนจะตกอยู่ใต้อำนาจของตาร์ตุฟ

เช่นเดียวกับผู้หญิงที่ปรารถนาจะเป็นฝ่ายถูกรับครอบครอง เขา (ออร์กง) อุทิศตนให้และในขณะที่เดียวกันก็สร้างภาพของคนรักที่แท้จริงและคนรักในอุดมคติให้สอดคล้องกัน [...] ออร์กงใช้ทุกวิถีทางตามความคิดฉ้อฉลของตน ประดิษฐานตาร์ตุฟไว้ในตำแหน่งพิเศษและมีอำนาจ เพราะเขาปรารถนาอยู่ในอำนาจของตาร์ตุฟ

(Guicharnaud 1984 : 44)

ออร์กง - ตาร์ตุฟ - มาริอัน

เพื่อให้ตาร์ตุฟยอมอยู่ในบ้านต่อไป และอยู่ในสถานะของผู้ที่เหนือกว่า นอกจากจะไม่ยอมเชื่อคำกล่าวหาของดามิสแล้ว ออร์กงยังยกทุกอย่างให้เป็นกรรมสิทธิ์ของตาร์ตุฟ เขาตั้งใจจะยกลูกสาวให้ตาร์ตุฟแล้ว มาบัดนี้มีผู้กล่าวหาว่าตาร์ตุฟประสงค์จะล่วงเกินภรรยาของเขา ออร์กงจึงมอบให้ตาร์ตุฟดูแลเอลมีร์อย่างใกล้ชิด

ดาร์ตฟ - กระผมขอหลีกเลี่ยงกรรยาของท่าน ท่านจะไม่เห็นกระผม
 ออร์ก - อย่า ! ไม่ว่าจะอะไรจะเกิด ท่านต้องพบเธอบ่อย ๆ
 ถ้ายั่วให้พวกนั้นทั้งหมดโกรธได้ ข้าจะยินดีนัก
 ข้าต้องการให้คนเห็นท่านอยู่กับเธอตลอดเวลา

(III, 7 : 1171-1174)

เท่านั้นยังไม่พอออร์กยังตัดคามิสออกจากฐานะผู้สืบมรดก เขาไล่ลูกชายของเขาออกจากบ้านเพื่อ
 ยกสมบัติทั้งหมดให้ดาร์ตฟ

และนับแต่นี้ไป อย่างขอบธรรมที่สุด
 ข้าขอยกทรัพย์สินทั้งสิ้นให้แก่ท่าน

(III, 7 : 1177-1178)

การที่ออร์กตัดสิทธิการสืบสมบัติของคามิสนั้น หมายความว่าเขาไม่ถือว่าคามิสเป็นลูกอีกต่อไป และการ
 ปฏิเสธว่าคามิสเป็นลูกก็เท่ากับเขาประกาศต่อทุกคนโดยเฉพาะกับดาร์ตฟว่าเขาไม่ใช่ "พ่อ" ถ้าเราถือว่าความเป็น
 "พ่อ" เป็นสถานะอย่างหนึ่งของความเป็นชาย นั่นก็คือ ออร์กไม่ปรารถนาจะรักษาความเป็นชายไว้อีกต่อไป ดู
 เหมือนออร์กต้องการจะย่ำความคิดนี้ต่อดาร์ตฟ เขาบอกแก่ดาร์ตฟว่าดาร์ตฟเป็นที่รักของเขายิ่งกว่า *ลูกชาย
 ภรรยาและพ่อแม่* (III, 7 : 1180) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก่อนพบดาร์ตฟที่โบสถ์ ออร์กเคยเป็นพ่อ *สามี ลูกชาย* มาบัดนี้
 เขาไม่ปรารถนาจะดำรงตนอยู่ในสถานะเช่นนั้นอีกต่อไป ออร์กพยายามบอกแก่ดาร์ตฟ ว่าเขาได้ทำลายทุกสิ่งที
 บ่งบอกความเป็นชายในตัวเขาแล้วจนหมดสิ้น

ออร์กต้องการตัวดาร์ตฟ เขาอยากถูกดาร์ตฟครอบครอง เขาไม่นึกว่าตัวเองเป็นชาย นั่นคือพฤติกรรม
 ที่ชี้ให้เราเข้าใจว่า ออร์กปรารถนาให้ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับดาร์ตฟอยู่ในลักษณะใด ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือ
 ถ้าออร์กมีความรู้สึกเฉกเช่นความรักต่อดาร์ตฟจริง เหตุใดออร์กจึงแสดงความประสงค์แน่วแน่ว่าต้องการให้
 ลูกสาวคือมารีอานแต่งงานกับดาร์ตฟ

Patrick Dandrey อธิบายว่าในบทละครบางเรื่องของโมลิแยร์ จะพบว่าตัวละครตัวหนึ่งมีความปรารถนา
 ในตัวละครอีกตัวหนึ่ง แต่อาศัยตัวละครตัวอื่นเป็นบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นสื่อกระตุ้นหรือสนองความปรารถนานั้น
 Dandrey เรียกกระบวนการเช่นนี้ว่า "สื่อปรารถนา" (1992 : 369) และยกบทละครเรื่อง *ดง ดวง* และ *พ่อค้าผู้ดี*
 เป็นตัวอย่าง ในบทละครเรื่องแรก ภาพของคู่รักคู่หนึ่งซึ่งแสดงความรักซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องกระตุ้นอารมณ์
 ปรารถนาของดง ดวง จนต้องออกติดตามคู่รักนั้นไป

"ข้าไม่เคยเห็นว่าคนคู่ใดจะพึงใจซึ่งกันและกันและจุดชนวนรักได้แรงมากเท่านี้มาก่อน ความ
 เสน่หาจากความร่ำร้อนของเขาและเธอ ทำให้ข้าตื่นตัน ดวงใจของข้าถูกกระทบและความรักของ
 ข้าก็เริ่มจากความริษยา"

(ดง ดวง I, 2)

ในเรื่อง *พ่อค้าผู้ดี* ก็ปรากฏสถานการณ์ทำนองเดียวกัน เมอซีเออร์ดูร์แดงมีความรักใคร่ในตัวดอริแมน แม้เขาจะไม่สามารถแสดงความรักโดยเปิดเผยได้ แต่ก็พอใจที่ได้เห็นดอริแมนรักใคร่ชอบพอกับโดรอนด์ ซึ่งเขาถือว่าเป็นตัวแทนของเขา

เราอาจแสดงการถ่ายทอดความปรารถนาโดยอาศัยบุคคลที่สามเป็นสื่อตามคำอธิบายของ Dandrey ด้วยแผนภูมิดังนี้

แผนภูมินี้ใช้ได้ตรงกับสถานการณ์ของออร์ก กล่าวคือ ในเมื่อออร์กไม่อาจสนองความปรารถนาของตนที่มีต่อตาร์ตุฟได้โดยตรง การแต่งงานระหว่างมารีอานกับตาร์ตุฟจะช่วยให้เขาอาศัยลูกสาวเป็นสื่อสำหรับถ่ายทอดความปรารถนาของเขาได้

“แล้วตาร์ตุฟล่ะ”

ตาร์ตุฟรู้สึกอย่างไรกับออร์ก ไม่อาจบอกได้แน่ชัด ตาร์ตุฟเป็นตัวละครที่เสมือนปริศนาซึ่งยากแก่การตีความ ตลอดสององก์แรกตัวละครทุกตัวเอ่ยชื่อเขา พูดถึงเขา แม้จะไม่เห็นตัวตาร์ตุฟ แต่เงาของเขาก็ทาบทับอยู่ทั่วเวที ครั้นเขาปรากฏตัวในองก์ที่สาม ผู้ชมก็ยังไม่อาจหยั่งถึงจิตใจของชายผู้นี้ได้ ตลอดทั้งเรื่องตาร์ตุฟไม่เคยอยู่ตามลำพัง ไม่มีบทรำพึง ไม่มีบทเจรจาเดี่ยวที่เขาจะสามารถระบายหรือถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกส่วนตัวให้ผู้ชมรับทราบ เรารู้จักและวินิจฉัยตัวละครตัวนี้จากคำพูดของผู้อื่น และการกระทำของเขาเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เราอาจกล่าวได้ว่าความรู้สึกของตาร์ตุฟที่มีต่อออร์กก็คงเป็นเช่นเดียวกับความรู้สึกที่เขามีต่อมารีอาน กล่าวคือ แม้เขาจะไม่รักมารีอาน แต่ตาร์ตุฟก็ไม่ปฏิเสธที่จะแต่งงานกับเธอ ตลอดทั้งเรื่องตาร์ตุฟแสดงคุณสมบัติพิเศษประจำตัว คือความสามารถปรับเปลี่ยนบุคลิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้อง

กับความต้องการของออร์กง คาร์ตุฟเข้าใจดีว่าออร์กงปรารถนาจะสลัดครอบครัวทิ้งเสีย เพราะการมีครอบครัว การเป็นสามี การเป็นพ่อ กีดขวางมิให้เขาหาความสุขได้ดังที่ใจปรารถนา คาร์ตุฟจึงปฏิบัติตัวเอื้อให้ออร์กงสามารถจะหาความพอใจได้โดยมีเหตุผลข้ออ้างที่ดูชอบธรรม คาร์ตุฟตามใจออร์กงเพราะในขณะที่สนองความต้องการของออร์กงนั้น คาร์ตุฟรู้ดีว่าเขาสามารถจะสนองความต้องการของตนไปด้วยพร้อมกัน

คาร์ตุฟมีความต้องการสูงยิ่งในการบริโภคและบริโภคได้ทุก ๆ สิ่ง ตั้งแต่เริ่มเรื่อง ดอรินซีให้เห็นว่าความโหยหิวของคาร์ตุฟนั้น ยากจะบรรเทาเพียงใด

“ในฐานะผู้ทรงศีล เขากินนกกกระทาสองตัว
และขาแกะปรุงกับเนื้อสับอีกครั้งหนึ่ง”

(I. 4 : 239-240)

ออร์กงและคาร์ตุฟเป็นคู่ที่หาความสุขโดยอาศัยซึ่งกันและกัน ออร์กงอยากถูกครอบครอง คาร์ตุฟก็ครอบครองออร์กง คาร์ตุฟมักมากในการกิน ออร์กงก็ปรนเปรอเขาอย่างเต็มที่ ดอรินเล่าว่า

“ที่โต๊ะอาหาร เขาต้องการให้คาร์ตุฟนั่งหัวโต๊ะ
และยินดียิ่งนักที่หมอนั้นกินจุเท่ากับสิบคน
ทั้งนี้ แม้ว่าอาหารส่วนของคาร์ตุฟจะเบียดเบียนส่วนของผู้อื่นก็ตาม
ขึ้นที่คิดที่สุดเขาสั่งให้ยกให้คาร์ตุฟ

(I. 2 : 191-193)

คาร์ตุฟเข้าไปอาศัยในบ้านของออร์กงประจำผาก เขากินกินทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นอาหาร ลูกสาว ภรรยา ทรัพย์สินสมบัติ และบ้านทั้งบ้าน คาร์ตุฟสวมหน้ากากผู้ขี้ทางสวรรค์เพื่อยึดครองสมบัติทางโลกได้อย่างสะดวกง่ายดาย ผู้คนและทรัพย์สินทั้งหมดที่อยู่ในบ้านของออร์กง ตกเป็นเหยื่อของคาร์ตุฟ ซึ่งค่อย ๆ คืบคลานเกาะกินไปทุกส่วนจนกระทั่งเรื่องร้าย

การที่ละครเรื่องนี้เปิดฉากด้วยการให้มาตามแบร์แนลล์เสนอภาพของสมาชิกในครอบครัวของออร์กงอย่างละเอียดนั้น ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ ดูเหมือนบทละครตั้งใจจะบอกกับผู้ชมตั้งแต่ต้นว่า คาร์ตุฟมีความสามารถเพียงใดในการยึดครองตำแหน่งของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวนี้ เราทราบว่าคาร์ตุฟใช้อำนาจปกครองคนในบ้านเช่นเดียวกับออร์กงผู้เป็นประมุข (I. 1 : 61-66) เราทราบว่าคาร์ตุฟจะได้แต่งงานเป็นบุคคลเดียวกันกับมารีอันลูกสาว เราเห็นออร์กงขับตามีสออกจากบ้านและยกคาร์ตุฟเข้าแทนที่ เพื่อรับมรดกแทน ดังนั้น คงไม่แปลกนักถ้าคาร์ตุฟจะเข้าแทนที่เอลมีร์ในฐานะคู่ชีวิตของออร์กง

คาร์ตุฟกินกินทุกอย่างได้ก็ด้วยความร่วมมือสนับสนุนของออร์กงผู้เป็นเจ้าของบ้าน ออร์กงเปิดประตูรับคาร์ตุฟ เชื้อเชิญให้คาร์ตุฟ “เข้า” (pénétrer) ในเขตของตน กินอาหารและสิ่งอื่น ๆ ที่เขาเป็นผู้จัดและส่งมอบให้ด้วยมือ ถึงกระนั้น ความหิวกระหายของคาร์ตุฟก็ยังไม่บรรเทา สำหรับนักบริโภคอย่างคาร์ตุฟ อาหารที่ออร์กงให้เขากินเป็นแต่เพียงเครื่องเรียกน้ำย่อย เขาไม่พอใจเพียงแค่ว่าออร์กงให้ แม้สิ่งที่ออร์กงไม่ให้ คาร์ตุฟก็เฝ้ามองหวังจะกินกินด้วยเช่นกัน ออร์กงฝากให้เขาดูแลอาหารจานสำคัญคือ เอลมีร์ โดยไม่เอ่ยอนุญาตให้เขากิน แต่อาหาร

งานนี้เป็นงานที่ตาร์ทูฟเฝ้ามองด้วยปรารถนาใครจะล้มรสเป็นที่สุด แล้วในที่สุดตาร์ทูฟก็อดใจไว้ไม่ได้ยื่นมือเอื้อมไปหยิบ ในครั้งนี้สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวไม่ยินยอม เนื่องจากไม่เชื่อว่าออร์กงจะอนุญาตให้ตาร์ทูฟบริโภคภรรยาของตน ทุกคนจึงร้องเตือนออร์กง

โด้ะ - หน้ากาก - กบดัก

เมื่อออร์กงไม่เชื่อคำเตือน เอลมีร์จึงต้องใช้กลอุบาย ดึงได้กล่าวแล้วว่าเอลมีร์ขอให้สามีซ่อนตัวอยู่ที่โด้ะ แล้วเธอก็หลอกล่อยั่วให้ตาร์ทูฟกล่าวสารภาพรักต่อเธอซ้ำอีกครั้งเพื่อให้ออร์กงได้ยิน เอลมีร์ทำได้สำเร็จ ตาร์ทูฟติดกับของเธอตามแผน หน้ากากของตาร์ทูฟมิได้แนบสนิทกับกายอย่างหน้ากากของ ลอเรนซ์ซ็โย* เขาอดออกทันทีที่โอกาสเปิดให้เขาได้เสพความสุขที่เขาปรารถนาอยู่ตลอดเวลา เมื่อเข้าใจว่าเอลมีร์ยินดีมีความสุขร่วมกับเขา ตาร์ทูฟก็กล่าวกับเธอด้วยถ้อยคำที่ผู้ฟังย่อมเข้าใจได้ชัดเจน

“ถ้าจะให้ข้าแสดงความคิดนึกแก่นางตามตรง
ข้าไม่เคยวางใจถ้อยคำหวานชื่น
เว้นแต่ว่าโมตรีจิตของนางเพียงน้อยซึ่งถวิลหวัง
จะย้าให้ข้ามั่นใจในความหมายแห่งถ้อยคำนั้น
และช่วยบำรุงเลี้ยงให้จิตวิญญาณของข้ามีความเชื่อมั่นไม่สิ้นคลอน
ในความกรุณาอันจับหัวใจซึ่งนางมีต่อข้า”

(IV, 5 : 1447-1452)

ดั่งที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้แล้วว่า แม้คำพูดของตาร์ทูฟจะแสดงอย่างแจ่มแจ้งว่าเขามุ่งหวังสิ่งใดในตัวเอลมีร์ แม้ว่าราคะความกระหายในเพศรสของเขาไม่อาจปิดบังไว้ด้วยหน้ากากของนักบุญอีกต่อไปแต่ตัวตนที่แท้จริงของตาร์ทูฟเช่นนี้ไม่อาจทำให้ออร์กงออกจากที่ซ่อนได้โด้ะในทันที ดูราวกับว่าเขาพอใจให้ตาร์ทูฟลิ้มรสภรรยาของเขาเหมือนกับที่เขาพอใจเมื่อได้เห็นตาร์ทูฟบริโภคอาหาร ทุกคนคาดว่าเมื่อออร์กงจับได้ด้วยตนเองว่า ตาร์ทูฟรักใคร่ในตัวเอลมีร์ดวงตาของออร์กงก็จะสว่าง เห็นธาตุแท้ของตาร์ทูฟ และโกรธเกรี้ยวผู้ที่ละเมิดสิทธิ์ของสามี แต่ทุกคนคาดผิดเพราะไม่เห็นความจริงว่าออร์กงมิได้สนใจความเป็นนักบุญเคร่งศาสนาของตาร์ทูฟ ทั้งมิได้หวงแหนเอลมีร์ผู้เป็นภรรยา แม้ว่าในที่สุดเมื่อตาร์ทูฟออกจากห้องนั้น ออร์กงจำต้องออกจากที่ซ่อน เพราะไม่มีใครอาจอยู่ที่โด้ะนั้นได้ตลอดไป แต่เมื่อออกมาแล้วปฏิภรรยาของเขาที่แสดงออกด้วยคำพูดมิใช่ความโกรธเกรี้ยวของสามีที่จับได้ว่าตนถูกสวมเขา เมื่อออร์กงยอมรับว่าตาร์ทูฟเป็นบุคคลน่ารังเกียจ

“ข้าต้องรับว่าไอ้นี้เป็นชายใจดีโดยแท้”

(IV, 6 : 1529)

* ตัวละครในทะเลศรเรื่อง *Lorenzaccio* ของ Alfred de Musset

ออร์กงอาจแสดงความขัดเคืองก็จริง แต่ใครเล่าจะสงบอารมณ์ได้ เมื่อถูกผู้ที่ตนรักเยาะเย้ยว่า "งูจมูกได้ถ่าย" (IV, 4 : 1524) ถึงแม้คำกล่าวนั้นจะเป็นความจริง แต่ก็ความจริงที่ไม่ควรนำมาเป็นข้อดูหมิ่นเหยียดหยาม

อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดว่าท่าทีของออร์กงที่ออกจากใต้โต๊ะ ไม่ใช่ออร์กงที่เกรี้ยวกราด หุนหัน ด้วยความเคืองแค้น แต่เป็นออร์กงที่มุ่งงองต่อเหตุการณ์ไม่คาดฝันที่เกิดขึ้น

"ข้ามันง อ่อนเพลียไปสิ้น"

(IV, 6 : 1530)

สิ่งที่ไม่คาดฝันสำหรับออร์กง ไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ดาร์ตพผู้มีใจปฏิพัทธ์ในตัวภรรยาของเขา ออร์กงเคยพูดไว้ชัดเจนแล้วว่าเขาระแคะระคายข้อนี้ดี (I, 5 : 301-304) แต่สิ่งที่ออร์กงไม่เคยเตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อนก็คือ เขาจะต้อง *ยอมจำนน* แก่ทุกคนว่า ดาร์ตพไม่ใช่คนเคร่งศาสนา ออร์กงไม่ถลันออกจากที่ซ่อน เพราะออร์กงมิได้โกรธแค้นดาร์ตพ ออร์กงอยู่ใต้โต๊ะนานเพราะออร์กงผิดหวัง เมื่อเขาไม่อาจยืนยันต่อไปได้ว่าดาร์ตพเป็นผู้ประพฤติธรรมธรรมะของดาร์ตพ ที่เขาใช้อ้างสำหรับละทิ้งลูกเมีย ครอบครัว ก็ไม่มีความหมาย เมื่อเขาต้องยอมรับดาร์ตพ ผู้ซึ่งรักเอลมัวร์ ดาร์ตพผู้ซึ่งรักออร์กงก็ไม่มีตัวตนอีกต่อไป ออร์กงต้องใช้เวลาไตร่ตรอง เขามิได้ออกจากใต้โต๊ะในสถานะผู้มีสิทธิอันชอบธรรมที่จะปกป้องผู้คนทรัพย์สินของตน แต่อยู่ในสภาพของคนท้อแท้ จำต้องสูญเสียคนรัก ไม่มีแม้แต่กำลังแรงกำลังใจที่จะตอบโต้รุกไล่ผู้ที่ละเมิดสิทธินั้น

"เอาละไม่ต้องให้เอ็กเกริกไป ขอร้องล่ะ
ไปเสียจากที่นี่ ไม่ต้องให้เรื่องมาก"

(IV, 7 : 1553-1554)

โดยทั่วไป เมื่อสามีกำลังชวยที่มีเจตนาจะเป็นชู้กับภรรยาแล้วย่อมพอใจว่ามีชัยชนะ ยังรักษาสถานะของตนในครอบครัวไว้ได้ แต่ออร์กงมิได้รู้สึกเช่นนั้น เขามีพฤติกรรมเหมือนผู้ที่ถูกพรากจากคนรัก ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเขาดูว่างเปล่า ปราศจากความหมาย ไร้หนทาง ไม่มีที่ไป

เคลอองต์ - มันจะวิ่งไปไหน
ออร์กง - อนิจจา ข้าก็ไม่รู้

(V, 1 : 1573)

ความผิดหวังครั้งนี้มิได้สอนให้ออร์กงระวังรู้จักแยกแยะระหว่างความจริงกับความลวง ออร์กงเคืองแค้น แต่เป็นความเคืองแค้นของผู้ที่ถูกคนรักหลอกลวง และประกาศว่าจะไม่รักใคร่อีกเลย

"พอกันที ข้าขอสาปส่งพวกคนดีทั้งหลาย
ตั้งแต่นี้ไป ข้าจะจงเกลียดจงชังมันให้ถึงที่สุด
จะชั่วร้ายเลวทรามกับพวกนี้ให้ยิ่งไปกว่าปีศาจ"

(V, 1 : 1604-1606)

อาร์กาส : “เพื่อน” เก่า

ตาร์ตุฟจะเป็น “เพื่อน” พิเศษคนสุดท้ายของออร์กงหรือไม่ เราไม่อาจทราบได้ แต่ที่พอจะสันนิษฐานได้ก็คือ เพื่อนอย่างตาร์ตุฟนั้นคงไม่ใช่คนแรกของออร์กง เมื่อออร์กงเฝ้าปากไล่ตาร์ตุฟออกจากบ้าน ผู้ที่ถูกไล่กลับเป็นตัวออร์กงซึ่งได้ยกทรัพย์สินทั้งหมดให้ตาร์ตุฟจนหมดสิ้น ตาร์ตุฟมิได้เข้าครอบครองสมบัติภายนอกของออร์กงเท่านั้น แม้แต่ความลับส่วนตัว ออร์กงก็มอบให้อยู่ในอำนาจของผู้ที่เคยเป็นความหวังของเขาด้วย ออร์กงเพิ่งเปิดเผยแก่เคลองด์ว่า เขาได้มอบหีบบรรจุเอกสารลับของเพื่อนเก่าที่ชื่ออาร์กาสไว้กับตาร์ตุฟ อาร์กาสผู้นี้เป็นศัตรูของบ้านเมือง และเอกสารนั้นหากตาร์ตุฟนำไปส่งให้ทางราชการ ออร์กงย่อมตกอยู่ในฐานะลำบากยิ่งกว่าการที่ถูกขับจากบ้านของตนเอง

เพื่อนเก่าของออร์กงผู้นี้เป็นใคร เหตุใดออร์กงซึ่งเคยรับใช้บ้านเมืองด้วยความภักดีจึงอาจหาญสนับสนุนผู้ที่ถือได้ว่าเป็นภัยต่อรัฐได้เช่นนี้

มิตรภาพระหว่างออร์กงกับอาร์กาสนั้น แสดงด้วยหีบซึ่งบรรจุเอกสาร “ลับ” อันหมายถึงความลับพันซ์ ซึ่งไม่อาจเปิดเผยให้ผู้ใดเข้าใจลักษณะและธรรมชาติที่แท้จริงได้ หีบดังกล่าวซึ่งยอมเป็นตัวแทนของอาร์กาสด้วยนั้น ออร์กงมอบให้อยู่ในความดูแลของตาร์ตุฟ เช่นเดียวกับที่เขาเคยขอให้ตาร์ตุฟอยู่ใกล้ชิดกับเอลมีร์ “ตลอดเวลา” (III. 7 : 1174) การที่ออร์กงกระทำเช่นนี้ทำให้เราอาจสรุปได้ว่า อาร์กาสและเอลมีร์อยู่ในสถานะเดียวกัน ออร์กงปฏิบัติต่อ “เพื่อน” เช่นเดียวกับที่เขาปฏิบัติต่อ “ภรรยา”

ตาร์ตุฟเป็นเพียงชายที่รอรับบริจาคจากผู้คนที่ไปโบสถ์ (I. 5 : 293) เป็นคนพเนจรเสื่อผ้าทุดโทรม ไม่มีแม้แต่รองเท้าสวมใส่ (I. 1) แต่ออร์กงก็ไม่ลังเลที่จะเชิญเข้าบ้าน ไม่เพียงแต่เลี้ยงดูให้ที่พัก แต่ยกย่องจนเรียกว่าบูซา ยอมสละให้ได้ทุกสิ่ง ไม่ฟังคำท้วงติง ไม่คำนึงถึงความวิบัติวอดวาย ถ้าเราเข้าใจว่าความรู้สึก ความพอใจ ความสุขสถานใดที่ชักนำให้ออร์กงกระทำได้ถึงเพียงนั้น เราก็อธิบายได้ไม่ยากว่า เหตุใดออร์กงผู้เคยช่วยเหลือบ้านเมืองจนมีเกียรติยศเป็นที่ยกย่องนับถือถึงขนาดที่ประมุขของรัฐก็ให้ความเมตตา จึงสามารถช่วยเหลือเพื่อนคนหนึ่งถึงกับยอมเสี่ยงต่อกฎหมายไม่เกรงกลัวอาญาแผ่นดิน ถ้าตอบปัญหานี้ได้ ก็จะทำให้เห็นว่า บทละครของโมลิแยร์เรื่องนี้ไม่มีความบังเอิญ ไม่มีส่วนเกิน ทุกฉากทุกตอนมีความสำคัญชี้บอก ส่งเสริม ยืนยันความหมายแก่กันและกันด้วยความสัมพันธ์สอดคล้องรับกันตลอดทั้งเรื่อง

ส่งท้าย

ตอนท้ายของบทละครขยายมิติชี้ให้เห็นว่า ความปรารถนาตามธรรมชาติส่วนตัวของออร์กงนั้น อาจผลักดันให้เขากระทำการที่มีได้เป็นความผิดเฉพาะตัวหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงสังคมระดับรัฐอีกด้วย การที่อำนาจรัฐเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของออร์กงในตอนสุดท้ายจึงสมตามเหตุผล การคลี่คลายเรื่องด้วยบทบาทของ “เจ้า” (Le Prince) จึงมิใช่การจบแบบที่เรียกว่า “สวรรค์ทรงโปรด” (*dieux ex machina*) ซึ่งอาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์แก้ปมปัญหาของเรื่องที่ดูไม่มีทางออก ละครเรื่อง *ตาร์ตุฟ* ปิดม่านในองก์ที่ 5 ด้วยความสุขของผู้ชมที่ได้เห็นตาร์ตุฟถูกจับและมาริอาเน่ได้แต่งงานกับวาลเลอร์ ชายที่เธอรัก ส่วนเรื่องราวใน “องก์ที่ 6” จะเป็นอย่างไรรออร์กงกับเอลมีร์จะดำเนินชีวิตคู่ที่มีความสุขหรือจะทรมานซึ่งกันและกันต่อไป ออร์กงจะพบ “เพื่อน” ใหม่ อีกหรือไม่ บทละครทิ้งให้ผู้อ่านผู้ชมขบคิด ใช้จินตนาการโดยอิสระ

บทละครที่ยิ่งใหญ่ย่อมเปิดกว้างสำหรับการศึกษาตีความ มีช่องทางและมุมมองหลากหลาย เอื้อให้ผู้อ่าน นักศึกษา นักแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้ออกแบบฉาก แสง เสียง แต่ละคนแต่ละฝ่ายเกิดทัศนะที่ผิดแผกกันออกไป การพิจารณาว่าคติความเชื่อทางศาสนามีประเด็นหลักที่ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดาร์ตุฟท์กับออร์ก ความเชื่อที่ว่าออร์กมิได้หลงผิดเห็นคนลวงเป็นคนเครื่องศาสนา การที่อธิบายว่าออร์กและดาร์ตุฟท์ต่างก็ใช้ศาสนา บังหน้าเช่นเดียวกัน ฝ่ายหนึ่งเพื่อซ่อนเร้นราคาจริตที่ผิดปรกติไม่อาจเปิดเผยได้ ฝ่ายหนึ่งมีโลกจรตอ้างศาสนาเพื่อ ครอบครองกลืนกินทั้งอาหาร สิ่งของและผู้คน ทัศนะเหล่านี้ไม่อาจยืนยันได้ว่าตรงตามเจตนาของผู้ประพันธ์หรือไม่ เป็นเพียงทัศนะซึ่งได้จากการพิจารณาความหมายซึ่งยึดโยงกันเป็นเครือข่ายซ่อนอยู่ในตัวบทละคร ความหมายเช่นนี้ เป็นความหมายซึ่งได้จากการอ่านอีกแบบหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ความหมายที่แน่นอนตายตัวของบทละคร เมื่อมีผู้อ่านใหม่ เมื่อย้อนกลับมาอ่านบทละครใหม่ อาจพบความหมาย อาจตีความได้เป็นอย่างอื่นซึ่งแตกต่างหรือ ขัดแย้งจากความหมายเช่นนี้ การอ่านบทละครแต่ละครั้ง ก็เช่นเดียวกับการแสดงละครแต่ละยุคสมัย แต่ละรอบ กล่าวคือ น่าจะให้ทั้งอรรถและรสต่างกันออกไป

ผู้กำกับการแสดงอย่าง Louis Jouvet ซึ่งเป็นผู้นำบทละครหลายเรื่องของโมลิแยร์คืนสู่เวทีละครสมัยใหม่ ก็เคยถูกตำหนิว่าไม่เคารพเจตนาของผู้ประพันธ์ แต่ Jouvet มีคำตอบที่น่าสนใจ Jean Vilar เล่าว่า

นักวิจารณ์คนหนึ่งตำหนิเขาว่าไม่เคารพเจตนาของโมลิแยร์ ญเวต์ตอบนักวิจารณ์ผู้นั้นไปว่า
 "คุณโทรศัพท์ไปถามเขาหรือ น่าเสียดาย เวลาเรียกเบอร์ ไปเจอแลง 00-00 ไม่มีใครรับสาย"
 (1965 : 133)

แม้บทละครจะคงอยู่ยืนหยัดคู่กาลเวลา แต่ก็ไม่ควรจะถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีความหมายที่ทุกคน ต้องเห็นพ้องตรงตามกัน บทละครน่าจะอยู่ในฐานะเป็นคลังของความหมาย และคุณค่าของบทละครควรจะขึ้นอยู่กับ คลังของความหมายนั้นว่าใหญ่โตรุ่มรวยเพียงใด

บรรณานุกรม

- Adam, Antoine. 1956. *Histoire de la littérature française au XVIIe siècle*. Tome III : L'Appogée du siècle Boileau, Molière. Paris : Editions Domat.
- Barthes, Roland. 1970. *Le monde où l'on catche*. In *Mythologies*, pp. 13-24. Coll. Points. Paris : Editions du Seuil.
- _____. 1979. *Sur Racine*. Paris : Editions du Seuil.
- Dandrey, Patrick. 1992. *Molière et l'esthétique du ridicule*. Coll. Bibliothèque d'histoire du théâtre. Paris : Klincksieck.
- Gaillard, Pol. 1983. *Tartuffe, Molière*. Coll. Profil d'une œuvre. Paris : Hatier.
- Guicharnaud, Jacques. 1984. *Molière , une aventure théâtrale*. Coll. Bibliothèque des idées. Paris : Gallimard.

- Guichemerre, Roger. 1978. *La Comédie classique en France de Jodelle à Beaumarchais*. Coll. Que sais-je? Paris : Presses Universitaires de France.
- Gutwirth, Marcel. 1966. *Molière ou l'invention comique*. Coll. Situation. Paris : Minard Lettres Modernes.
- Jomaron, Jacqueline de. 1988. *Ils étaient quatre*. In Jacqueline de Jomaron (sous la direction de) *Le Théâtre en France*. Tome II, pp. 227-270, Paris : Armand Colin.
- Mainqueneau, Dominique. 1994. *Pragmatique pour le discours littéraire*. Paris : Dunod.
- Milner, Max. 1984. *Freud et l'interprétation de la littérature*. Paris ; Société d'Enseignement Supérieur.
- Molière. 1962. *Oeuvres complètes*. texte établi avec préface, chronologie de la vie de Molière, bibliographie, notices, notes, relevé de variantes et lexique par Robert Jouanny. 2 tomes. Paris : Editions Garnier Frères.
- Monod, Richard. 1977. *Les Textes de théâtre*. Paris : Cedic.
- Morel, Jacques. 1993. *La scène du pauvre*. In Pierre Ronzaud (éd.) *Molière./Dom Juan*, pp. 77-82. Paris : Klincksieck.
- Sareil, Jean. 1984. *L'écriture Comique*. Paris : Presses Universitaires de France.
- Vilar, Jean. 1965. *De la tradition théâtrale*. Coll. Idées. Paris : Gallimard.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย